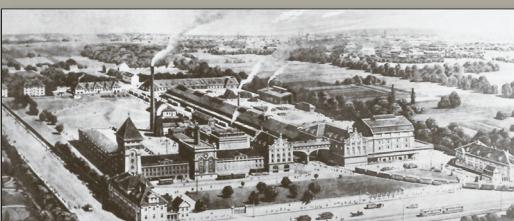

KUFFNEROVCI, DODNIKATELIA, MECENÁŠI, VIZIONÁRI

Zborník prednášok konferencie
**Na večnú pamäť, Kuffnerovci
na Morave a na Slovensku**

INTERREG V-A
SLOVENSKÁ REPUBLIKA
ČESKÁ REPUBLIKA

Interreg V-A SK-CZ 2014–2020
Projekt spolufinancovaný z Európskeho fondu
regionálneho rozvoja „Spoločne bez hraníc“

PROJEKT INTERREG

Projekt **Na věčnou paměť, Kuffnerovci na Moravě a na Slovensku** podporil program Interreg V-A SK–CZ 2014–2020 a je spolufinancovaný z Európskeho fondu regionálneho rozvoja. „Spoločne bez hraníc“.

Koncept projektu vytváří kontinuitu, která se prolíná věky a zosobňuje odkaz generací, které vytvářely ducha daného místa. V tomto aspektu je možné charakterizovat odkaz rodu Kuffnerových, dynastie židovských obchodníků a filantropů, kteří vybudovali jedinečné kulturně-historické jádro měst Břeclav a Diósgyőr, dnes Sládkovičovo, což dodnes tvoří nejcennější architektonické bohatství obou partnerských měst.

Cílovými skupinami projektu jsou občané partnerských měst, občané příhraničí a návštěvníci ze zahraničí. Takto strukturovaná cílová skupina zajistí trvalé využití podporované infrastruktury.

Obřadní síň v Břeclavi, významná architektonická památka, bude využívána jako síň porozumění pro různé aktivity, koncerty, představení a sloužit bude zároveň i jako expozice významné sakrální architektury.

Park ve Sládkovičově bude po revitalizaci sloužit, kromě odpočinkové zóny, i jako prostor pro pořádání společenských, kulturních a komunitních aktivit.

Akce ve zrekonstruované infrastruktuře se na bázi směnných aktivit mezi partnery budou realizovat společně. Společně je plánována i propagace a využití „Za odkazem Kuffnerových“.

Výsledek činnosti partnerských měst bude mít pozitivní dopad pro oba regiony a očekává se, že vybudovaná infrastruktura bude využívána celoročně.

V rámci projektu byla v Sládkovičově realizovaná konference *Kuffnerovci podnikatelé, mecenáši a vizionáři*, které výstupem je tento zborník.

OBSAH

Břeclav

Židovská komunita v Břeclavi	2	autori prednášok
	3	Alena Káňová
Kuffnerové – hospodářský rozkvět	7	
Významné osobnosti břeclavské linie	12	

Diósgyőr / Sládkovičovo

Kuffnerovský Diósgyőr	17	
Barón Karl Kuffner de Diószegh	18	Eva Sudová
Barón Raoul Kuffner de Diószegh	19	
Grófka Maria Franziska von Firmian	27	
Cara Carolina von Haebler	30	
Tamara de Lempicka	31	
Kuffnerovská umelecká zbierka	32	
Pamiatky v Diósgyőru	34	Alexandra Ondová
	42	Peter Buday

Vídeň

Kuffnerovci ve Vídni	50	
Kuffnerovské observatórium	51	Alena Káňová

Budapešť

Fővárosi Sörfőző Kőbányán	60	
---------------------------	----	--

	61	Lóránt Talamon
--	----	----------------

Záver	64	
-------	----	--

BŘECLAV

Pohlednice, kolorovaná litografie, počátek 20. století

ŽIDOVSKÁ KOMUNITA V BŘECLAVI

Téměř šest století tvořila neodmyslitelnou součást historie Břeclavi (německy Lundenburgu) početná komunita židovského obyvatelstva. I když část historické klade její počátky do 14.–15. století, s určitosí zaznamenáváme židovskou přítomnost až v 16. století.

Tehdy v brněnských soudních záznamech figurují židovské osoby z Břeclavi (1525, 1559, 1564 – to je doložena přítomnost rabína Markuse ze Zistersdorfu se ženou a šesti dětmi).

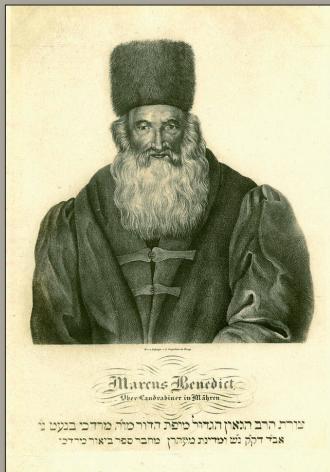
V tomto století je již v několika prameňech zmínována také židovská náboženská obec se synagogou a hřbitovem. O značné síle židovské komunity svědčí fakt, že v roce 1572 se dokonce v Břeclavi konala synoda moravských Židů za přítomnosti významného učence Jehudy Liva ben Becalela, rabína a dle pozdějších legend tvůrce pražského Golema.

Židovské obyvatelstvo se tehdy zabývalo

především obchody a řemeslem pouze pro vlastní potřebu, právně podléhalo přímo vrchnosti, jíž odvádělo vysoké daně a poplatky.

V průběhu třicetileté války byla břeclavská židovská obec prakticky rozprášena. Naprostě devastujícím se stal zejména nájezd švédských vojsk v roce 1643, kdy došlo ke zničení synagogy, hřbitova a celé náboženské obce. V archivních pramenech je po několik desetiletí tento prostor označován jako „židovské pusté místo“.

K novému osídlení došlo po roce 1670, a to obyvatelstvem z nedalekých Valtic (tehdejšího Feldsbergu). Lichtenštajnská vrchnost Židům povolila trvalý pobyt s možností vystavět si synagogu, i když na druhé straně byly jejich životní podmínky stále velmi tíživé. Ještě v roce 1702 tu žilo ve 12 domech celých 30 rodin, platících ročně 327 zlatých kontribuce.

Břeclavský rabín Mordechaj ben Abraham Benet, 1790–1829

Obřadní síň a dům správce židovského hřbitova v Břeclavi, 30. léta 20. století

Na počátku tohoto období stále na židovské obyvatelstvo doléhala nesmyslná a omezující nařízení, kdy se mohlo věnovat jen vetešnictví, lichvě a řemesla provozovat pouze pro své souvérce. Velmi těžkou ránu znamenalo i přijetí takzvaného familiantského zákona v roce 1726 (zůstal v platnosti až do roku 1849), kterým bylo povoleno oženit se pouze nejstaršímu synovi v rodině. Každá židovská obec měla nadto stanovený i počet systematizovaných míst židovských rodin. Pro Břeclav tak bylo v roce 1726 stanoveno číslo 66 a pro celou Moravu byl počet židovských rodin stanoven na 5 106.

Teprve období osvícenství za vlády císaře Josefa II. přineslo výrazné změny v dosavadní struktuře celé společnosti. Nové reformy zrovnaprávnily judaismus s ostatními konfesemi a došlo ke zrušení povinnosti zvláštního označení Židů.

Židovskému obyvatelstvu bylo dovoleno věnovat se bez omezení obchodní činnosti, řemeslné výrobě a zemědělství. Důležité změny přinesly i reformy v oblasti vzdělávání. Povolovaly židovským studentům navštěvovat všechny druhy domácích vyšších škol a při větších židovských obcích podporovaly zakládání vlastních škol s výukou němčiny, matematiky, zeměpisu a mravů.

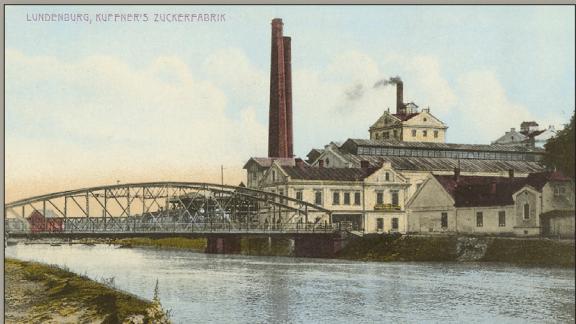
Snaze vlády o germanizaci odpovídalo také nařízení vyžadující, aby obecní znázomy a obchodní knihy byly vedeny výhradně v němčině.

Roku 1787 bylo navíc nařízeno, že Židé musí přijmout stálé německé příjmení a vybrat si osobní jméno ze seznamu 109 povolených mužských a 35 ženských jmen, což způsobilo postupný příklon Židů k německému jazyku a kultuře.

Pro historii břeclavského židovství je velmi důležitý seznam 62 židovských

Břeclavská synagoga,
20. léta 20. století

Břeclavský cukrovar na dobové pohlednici,
počátek 20. století

Náhrobek Ester Kuffner
v jazyce jidiš, 1836

familiantů právě z tohoto roku, zachycující nově přijatá příjmení i rodná jména všech příslušníků jejich domácností včetně služebnictva. Jedná se o unikátní dokument, neboť nejstarší židovské matriky byly v době nacistické okupace zničeny.

Se zlepšujícími se podmínkami postupně dochází k růstu židovského obyvatelstva v ghettu. V roce 1797 v Břeclavi žilo 325 obyvatel, v roce 1830 to bylo 363 a v roce 1848 již 434. Rostla i hospodářská síla břeclavských Židů, především díky věnování se obchodu. V první polovině 19. století zde pak zcela ovládli obchod s obilím i počátky průmyslové výroby.

Zásadním předmětem pro život Židů se i v Břeclavi stala polovina 19. století, a to v souvislosti s nabytím plných občanských práv. Židé se poté zapojili do politického, společenského, hospodářského a kulturního života, přičemž

Novogothická obřadní síň dle projektu
Franze von Neumanna ml., 1892

Synagoga v novorománském stylu,
Max Fleischer, 1888

v mnoha oblastech výrazně přispěli k rozvoji města. Začali se prosazovat také v zemědělství jako nájemci dvorů nebo hospodářství úředníci, získávali do nájmu hostince a vinopalny.

Brzy ale Židé pronikali i do ostatních profesí. Ve druhé polovině 19. století se již uplatňovali jako železniční zaměstnanci a po založení židovské německé školy přibylo učitelů, objevují se první židovští lékaři, právníci a stavitelé.

Většina židovských obyvatel Břeclavi se i po I. světové válce naplno zapojila do společenského, kulturního a sportovního dění nové Československé republiky. Židovští chlapci a dívky tvořili nezanedbatelnou část studentů břeclavského státního reálného gymnázia, objevují se také ve studentských spolích a kroužcích.

Tragický závěr existence židovského osídlení Břeclavi přinesly hrůzy nacistické rasové genocidy v letech II. světové

války. Po jejím ukončení v roce 1945 již nedošlo v Břeclavi k obnovení židovské náboženské obce. Většina přeživších Židů se postupně z Československa vystěhovala a svůj nový domov našla zejména ve Státě Izrael.

Barokní náhrobek Jehudy Lejba bar Šmuela,
1731

KUFFNEROVÉ - HOSPODÁŘSKÝ ROZKVĚT

Ze všech ekonomicky prosperujících břeclavských židovských rodin se nejvíce proslila rodina Kuffnerů, která svým významem překročila nejen rámec původního lichtenštejnského panství, ale sehrála výraznou úlohu i v hospodářském rozvoji habsburské monarchie, zejména v odvětví cukrovarnictví. Za tento přínos říši získalo několik členů rodiny i šlechtické tituly.

Předek rodu **Juda Löbl**, který zemřel roku 1731, měl od roku 1720 v nájmu zdejší knížecí palírnu (vinopalnu). V roce 1787 při vydání patentu o přijetí nového jména i příjmení židovských obyvatel si rodina zvolila příjmení Kuffner. Knížecí palírnu si pak s úspěchem předávali Löblovi potomci.

O snaze týkající se dalšího ekonomického rozšíření rodinného podnikání se dovídáme z korespondence břeclavského vrchnostenského úřadu ze 40. let 19. století. Tehdy podávají bratři

Simon a David Kuffner žádost o propůjčení továrního oprávnění k výrobě likérů a rosolky, které nakonec získávají 28. 10. 1842. Při komisionálním šetření pro udělení povolení byl zapsán i majetek bratří Kuffnerů skládající se z vinopalny v ceně 50 250 zlatých konvenční měny, přičemž dalších 10 000 zlatých bylo v cenných papírech. Tato vinopalna byla podle zjištění krajské komise velkého rozsahu, byly v ní umístěny nákladné aparáty, velké zásoby a pracovalo tam 28 osob, což byl, pokud jde o vinopalny, mimořádně velký počet.

Kuffnerové se ovšem nehodlali etablovat pouze ve výrobě pálenky, popřípadě lihu, likéru a rosolky, nýbrž jejich zájem se postupně orientoval i na výrobu cukru.

V dubnu roku 1849 požádal proto oprávněný majitel továrny na likéry v Břeclavi David Kuffner o povolení ke zřízení cukrovaru a rafinerie. Z neznámých

Hermann Hirsch Edler von Kuffner
1822–1905

Logo břeclavského cukrovaru

důvodů však ještě téhož roku od žádosti odstoupil, a svůj cukrovar tak Kuffnerové, bratři Hermann a Jacob a bratranci Ignaz, zřizují teprve roku 1861 a v roce 1862 v něm zahájili provoz.

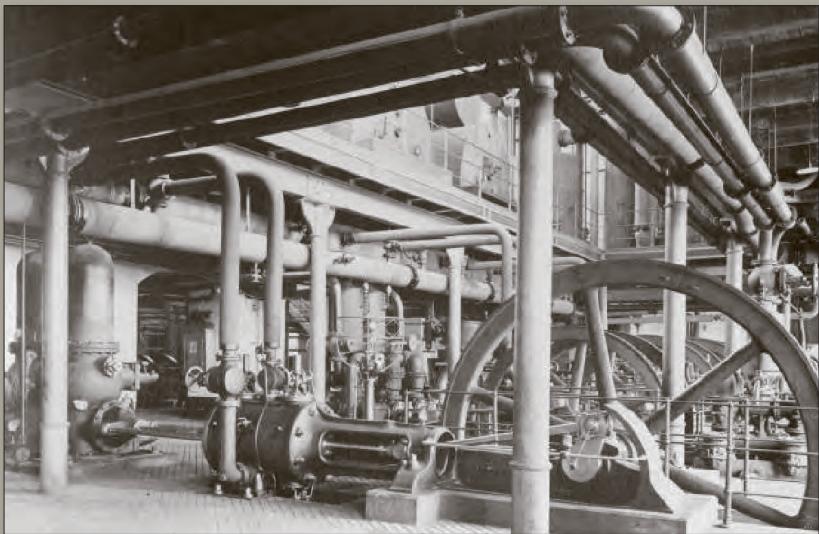
Výhodné podmínky pro nově se vyvíjející potravinářský průmysl přinesl zejména provoz Severní dráhy císaře Ferdinanda v podobě výborných komunikačních spojů a dostatek volné půdy k pěstování cukrové řepy. Začalo se s masivním obděláváním pozemků ležících dříve ladem v rámci trojpolního systému.

Kuffnerův cukrovar byl postaven jako smíšený závod, to znamená, že vyráběl bílý cukr z řepy. Měl tedy jak surovárnou (provozovnu, v níž se řepa zpracovávala na surový cukr), tak i rafinérii (provozovnu, v níž se surový cukr čistil na bílý rafinovaný). Vznikl na místě původního státního pozemku poblíž železničního uzlu, kde dříve stávaly stodoly,

ve kterých se skladovalo seno a sláma pro vojsko. Od roku 1870 byl cukrovar spojen vlečkou s dřevěným mostem přes řeku Dyji se železnicí, do té doby se zboží muselo doprovávat potahy.

Cukrovar provozovaný firmou **Kuffnerův břeclavský cukrovar** zpracovával zpočátku 1 500 q řepy denně. Získaný surový cukr rafinoval a vyráběl z něho homole. Vedle cukrovaru Kuffnerové zařídili i lihovar a drožďárnu, které fungovaly až do roku 1892 a od roku 1880 provozovali i sladovnu.

Prudký růst rodinné firmy umožnilo i výkorysé rozšíření pozemkové držby, a to najméně pozemků a dvorů od knížete z Lichtenštejna. Do té doby Kuffnerové vlastnili 2 500 měřic polí. Najali si Velký dvůr v Břeclavi, Jánský dvůr ve Staré Břeclavi, dvory Lanštorf (dnes Ladná), Prechov, Široký dvůr, Hrušky a Bílovice. Navíc si již v roce 1870 v Prusáňkách postavili vlastní dvůr, když

Strojovna břeclavského cukrovaru,
konec 19. století

předtím koupili na 2 000 měřic polí od drobných zemědělců, kteří se vystěhovali z obce jako kolonisté do carského Ruska.

Modernizace cukrovaru v roce 1884 přinesla zřízením difúze zvýšený výkon umožňující zpracování 5 000 q řepy denně a též rafinerie podstatně rozšířila svoji produkci na 300 q homolí denně.

Kvůli stoupajícímu osevu řepy jak na vlastních pozemcích, tak u drobných zemědělců se postupně řepná kampaň prodlužovala do března a rafinační až do července.

Výhodným podnikatelským krokem se ukázala i koupě bývalého rolnického akciového cukrovaru v Podivíně v roce 1890, který fungoval až do roku 1912. V podivínském cukrovaru byla zpracovávána též veškerá cukrová řepa v roce 1893, kdy břeclavský cukrovar do základů vyhořel. Stavba nových budov

byla zahájena ještě v též roce a již v následující cukrovarnické sezóně strojově modernizovaná továrna zpracovávala denně 8 000 q řepy a denní produkce bílého zboží dosáhla 1 000 q homolí, kostek a písku.

Provoz cukrovaru byl i nadále zdokonalován, takže v době státního převratu denní produkce činila 12 000 q zpracované řepy.

Překotné pěstování však mělo také negativní následky, neboť se v břeclavské oblasti objevili nematodi (hlístice), kteří zničili celou úrodu cukrovky, což znamenalo její několik let trvající nedostatek. Půda si potřebovala odpočinout, a proto se cukrovka začala více pěstovat na Slovensku. K tomuto účelu zakoupili Kuffnerové dvůr s pozemky v Senici a jejich slovenští příbuzní si současně pronajali císařské panství v Šaštíně, jež v roce 1905 přešlo do nájmu Kuffnerova břeclavského cukrovaru.

Pohled na cukrovar
na dobové pohlednici, 1908

Na početných zemědělských dvorech a pozemcích ovšem Kuffnerové s úspěchem provozovali i doplňkovou hospodářskou činnost, pěstovali kvalitní sladový ječmen a největší zisky jim kromě cukrové řepy přinášelo v té době velmi moderní chovatelství skotu a vepřového dobytku.

Ušlechtilá plemena zejména holandských krav poskytovala vysokou dojivost a mlékařství pravidelně přinášelo statkům výrazné zisky. Také v chovu dobytka na maso zaznamenali pozoruhodné výsledky. Známá svojí kvalitou byla vepřová šunka z kuffnerovských chovů pro křesťanskou část společnosti a neméně žádaní byli i košer býci (nesměli být kleštěni), kteří putovali až do Vídne k tamějším židovským rodinám.

Dobrá organizace a bezezbytkové využití všech produktů na dvorech (odpadová část z cukrovky, pěstování vlastních

pícnin a ostatního krmiva pro dobytek) vedly Kuffnerův velkostatek k naprosté samostatnosti a nezávislosti a na počátku 20. století se stává jedním z nejprogresivnějších hospodářství na jihu Moravy.

Spolupráce mezi jednotlivými větvemi rodiny Kuffnerů a prolínání finančního kapitálu provází jejich hospodářské podnikání již od 60. let 19. století. Také u zrodu břeclavského cukrovaryctví stál ostatně smíšený kapitál břeclavské a vídeňské části rodu.

Dne 1. 4. 1905 došlo k utvoření obchodní společnosti **Kuffnerův břeclavský cukrovar, akciová společnost**, do které přešel všechn stávající majetek kuffnerovských firem. Zakladateli společnosti byli **Hermann Kuffner**, majitel cukrovaru v Břeclavi, **Moritz Kuffner**, majitel pivovaru ve Vídni, **Wilhelm Kuffner**, vídeňský továrník, a jeho bratr **Karl Kuffner**, majitel cukrovaru v Diószegu

Pohled na cukrovar na fotografii
v době povodní, pravděpodobně 1900

(dnes Sládkovičovo). Po smrti Hermanna v roce 1905 zaujal jeho místo syn Ludwig. V čele společnosti stála správní rada, sídlem byla Břeclav a akciový kapitál 5 100 000 korun (tj. 12 750 akcií po 400 korun), se mohl podle stanov na základě rozhodnutí valné hromady a po ministerském souhlasu zvýšit na 10 000 000 korun.

Od roku 1906 stál v čele správní rady **Wilhelm Kuffner**, o rok později se členem rady stal významný vídeňský velkopřůmyslník **Hans Redlich**, vnuk Hermanna Kuffnera a v roce 1912 i další rodinný příslušník Kuffnerů Raoul, jediný potomek Karla Kuffnera.

Takto provázaný rodinný kapitál plně fungoval i v případě druhého významného rodinného podniku v oblasti cukrovarnictví, kterým byl cukrovar v Diószegu, založený 23. 10. 1867. Spojení rodiny Kuffnerů s oběma cukrovary počátkem 20. let 20. století postupně sláblo.

V roce 1924 koupila všechny akcie Kuffnerova břeclavského cukrovaru Akciová společnost pro průmysl cukrovarnický v Hodoníně, která se snažila získat co nejvíce cukrovarnických podniků na Moravě. Novým předsedou správní rady byl zvolen Viktor Stoupal, významný moravský agrárník a národního hospodář.

Již v prvních letech po vytvoření Československé republiky však byly v rámci pozemkové reformy zabrány Státním pozemkovým úřadem všechny dvory, na nichž Kuffnerův břeclavský cukrovar hospodařil. Dvory byly buď rozparcelovány, nebo z nich byly vytvořeny takzvané zbytkové statky.

V roce 1924 umírá Karl Kuffner a jeho jediný syn Raoul se již rodinnému podniku naplno nevěnoval. Od 30. let minulého století pobýval mimo Slovensko a s nástupem fašismu firmu prodal a emigroval do USA.

Kuffnerovský
dům, který Judovi
Löblovi daroval
Josef Václav
z Lichtenštejna

VÝZNAMNÉ OSOBNOSTI BŘECLAVSKÉ LINIE

Jehuda Lejb bar Šmuel

Za prvního známého předka rodu můžeme považovat **Judu Löbla** (Jehudu Lejba bar Šmuela), syna Samuela z Boskovic, který zemřel jedné šábesové noci v roce 1730 či 1731. Víme, že roku 1720 si pronajal zdejší knížecí palírnu a zakložil tak rodinnou podnikatelskou tradici.

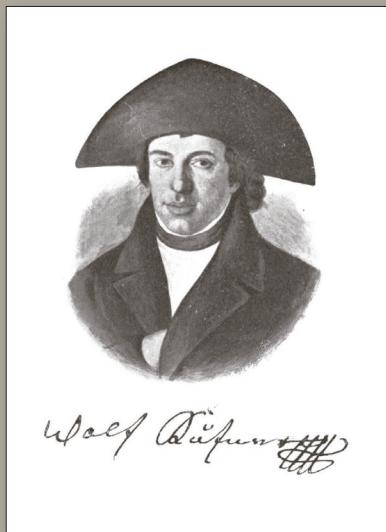
Jinak to byl famózní hráč šachu a kníže Josef Václav z Lichtenštejna mu z vděčnosti za vyhranou partii s jistým francouzským markýzem, jež se uskutečnila roku 1723, nechal v Břeclavi postavit dům č. p. 98. Tento dům zůstal v majetku rodiny až do roku 1938 a byl zničen při spojeneckém náletu v listopadu 1944.

Z manželství s **Chajou** vzešli dva synové, bezdětný **David** a pokračovatel rodu **Koppl**. Ten převzal otcovo místo pachtýře a začal se navíc zabývat i obchodem s ovčí vlnou. Vlnu nakupoval

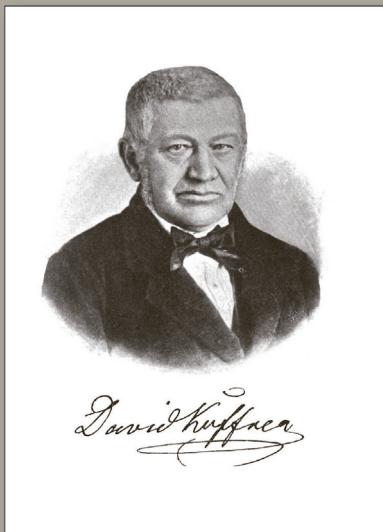
od majitelů místních panství a prodával do Vídně, měl spojení i s významnou židovskou bankovní společností Arnstein & Eskeles. Jeho manželka **Rachel** pocházela z okruhu přátel právě rodiny Arnsteinů.

Jeho syn **Wolf** (1758–1826) roku 1787 při vydání patentu o přijetí nového jména i příjmení židovských obyvatel zvolil pro svoji rodinu příjmení **Kuffner**. Pokračoval v dalším pronajímání lichtenštejnských hospodářských podniků a rozšiřování rodinné ekonomické prosperity. Stal se velmi majetným a v roce 1805 si již za částku 10 000 zlatých koupil knížecí vinopalnu.

Výrazně se též angažoval v břeclavské židovské náboženské obci, v jejímž čele stál v letech 1803–1806. V roce své smrti věnoval spolu s manželkou **Ester** synagoze stříbrné ukazovátko na Tóru, které se dnes jako jeden ze dvou dochovaných břeclavských synagogálních

Wolf Kuffner
1758–1826

David Kuffner
1796–1871

předmětů nachází ve sbírkách Židovského muzea v Praze.

Jeho žena Ester (Ernestine, rozená Saphiro z maďarského Lovasbereny) byla mimochodem tetou spisovatele Moritze Gottlieba Saphira (1795–1858), který založil časopis „Der Humorist“. Tento časopis pro vtip a vážnost, umění, divadlo, společnost a obyčeji, vycházející ve Vídni, vyšel poprvé v roku 1837.

Esteřin náhrobek z roku 1836 je po brutální úpravě břeclavského židovského hřbitova v 80. letech 20. století druhým nejstarším dochovaným náhrobkem rodiny Kuffnerů. Zajímavostí je, že jako jediný v celém pohřebním areálu je napsán v jazyce jidiš.

Potomci Wolfova staršího syna **Karla** začali vídeňskou větev rodiny, kdežto břeclavská pokračovala především v rodě mladšího **Davida**.

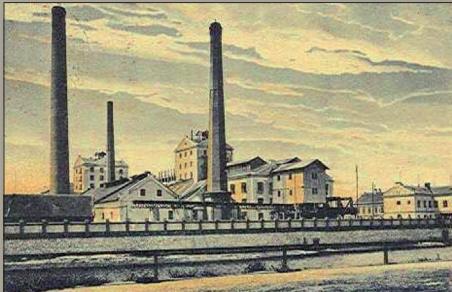
David Kuffner

David Kuffner (1796–1871) se stal velmi váženým občanem Břeclavi a jeho dědicové mu byli vděčni za koncentraci rodinného kapitálu, jež mohli v budoucnosti s úspěchem dále rozmnожovat.

Jeho jméno najdeme i v seznamu dosazených rychtářů břeclavské židovské obce. Patentem z roku 1789 byly moravské židovské obce reorganizovány a do jejich čela postaveni rychtáři. V letech 1827–1829 a v roce 1831 to byl v Břeclavi právě David Kuffner.

Po revolučních událostech v polovině 19. století dochází k další reorganizaci politického života v Břeclavi, která se až do roku 1919 skládala ze tří samostatných obcí, v jejichž čele stáli zvolení starostové.

V letech 1868 až 1871 je v čele břeclavské židovské obce opět David Kuffner a jeho nákladem je na místě zbourané,

Pohled na Kuffnerovský cukrovar,
kolorovaná pohlednice, kolem 1910

Fotografie cukrovaru, 1905

dlouho již nevyhovující synagogy postavena nová, a to ve stylu novorománském s maurskými prvky.

Marie Schück, roz. Kuffner

Jako mecenáška a podporovatelka vzdělanosti a umění se projevila i Davidova starší sestra **Marie**, provdaná za Jacoba Schücka ze Strážnice. Štědrým finančním darem umožnila například postavit břeclavskou židovskou školu. Marie byla dle vzpomínek rodiny vzdělaná, vtipná žena, která si mimo jiné dopisovala s básníkem Heinrichem Heinem, s nímž se seznámila prostřednictvím Moritze Gottlieba Saphira. Zemřela v roce 1868 a v souladu se svým celoživotním zaměřením odkázala část majetku na humanitární účely.

K velké koncentraci rodinného majetku významně přispěly i výhodné a bohaté věno přinášející sňatky. Po celé 19. století se v nebývalé míře spojují různé kuffnerovské rodové linie a nápadný je i vysoký počet sňatků mezi bratranci i sestřenicemi prvního stupně.

Stále narůstající společenské postavení Kuffnerů v rámci monarchie dokládají i sňatková spojení s významnými židovskými podnikatelskými rodinami, s prostějovskými Hamburgery a Ehrenstammy, vídeňskými Iritzery a Holitzery a cukrovarnickými dynastiemi Strakoshů a Redlichů.

Hermann Hirsch Edler von Kuffner
1822 – 1905

Hermann Hirsch Edler von Kuffner

Davidův syn **Hermann Hirsch Kuffner** (1822 – 1905) byl nejvýznamnější příslušník břeclavské větve. Po předčasně ukončených studiích na piaristickém gymnáziu v Mikulově se dle vůle svého otce Davida Kuffnera věnoval rodinnému podnikání. Oženil se se svou sestřenicí **Johannou**, dcerou **Simona Kuffnera**.

Se svým starším bratrem **Jacobem**, který se však již roku 1849 odstěhoval s rodinou do Vídně, kde založil další vídeňskou linii, a bratrancem **Ignazem** uvádějí roku 1862 do provozu rodinný cukrovar, základ stále se rozvíjejícího kuffnerovského velkopodnikání na jižní Moravě. Tato ekonomická činnost výrazně ovlivnila charakter města Břeclavi po všech stránkách.

Cukrovar se stal největším zaměstnatelem regionu a v kampani zde pracovala téměř tisícovka dělníků.

Pro zaměstnance se stavěly nájemní činžovní domy, ubytovny, domkářské kolonie a další objekty.

Hermann Kuffner dosáhl vlivného postavení břeclavského starosty v letech 1873 – 1899, působil jako člen brněnské obchodní a živnostenské komory a trvale stál v čele rodinného cukrovaru v Břeclavi a Podivíně. Obdobně jako další příslušníci rodiny založil různé nadace. Stipendijní nadace například umožňovala v letech 1905 – 1935 podporu židovských a křesťanských studentů na břeclavském gymnáziu.

Významně se angažoval i v židovské břeclavské obci. V 90. letech 19. století došlo k podstatnému rozšíření areálu židovského hřbitova, zboření staré márnice a vystavění obřadní síně v novogotickém duchu.

Autorem projektu byl vídeňský architekt Franz von Neumann ml., který navrhoval i další významné stavby

Vom tiefsten Schmerze ergriffen, geben wir hiermit Nachricht von dem Ableben unseres innigstgeliebten Vaters, Schwiegervaters und Grossvaters, des Herrn

Hermann Edlen v. Kuffner

Ritter des Franz Josefs-Ordens, gewesener Bürgermeisters der Stadt Lundenburg, Ehrenbürgers der Stadt- und pol. Israelitengemeinde Lundenburg, der Gemeinden Altenmarkt und Kostitz, Mitgliedes und Ehrenmitgliedes, zahlreicher humanitärer und gemeinnütziger Vereine, Grossindustriellen, Gutsbesitzers etc.

welcher Samstag den 30. September 1905 um 9 Uhr morgens in Lundenburg im 84. Lebensjahr plötzlich in seinem dem Wohle der Familie und den Mitmenschen gewidmeten Leben sanft entschlafen ist.

Das Leichenbegängnis des teuren Verblichenen findet Montag den 2. Oktober 1905 um $\frac{1}{2}$ 4 Uhr nachmittags vom Trauerhause aus in Lundenburg statt.

Lundenburg, 30. September 1905.

Ludwig Edler v. Kuffner,
Anna Redlich Edle v. Vežeg,
als Kinder.

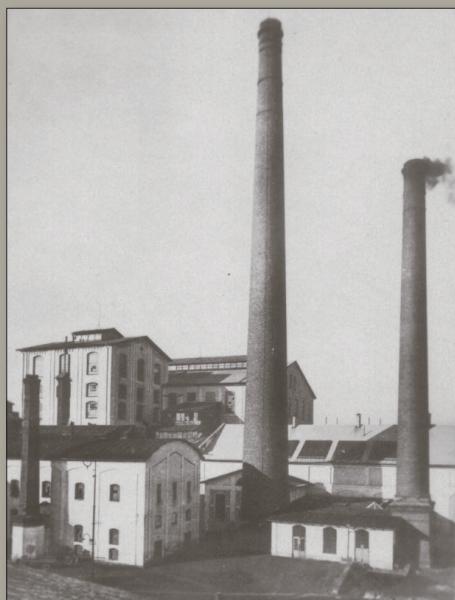
Gustav Redlich Edler v. Vežeg,
als Schwiegersohn.
Hans Redlich Edler v. Vežeg,
Kurt Redlich Edler v. Vežeg,
als Enkel.

Smuteční oznámení ve vídečském tisku
o úmrtí Hermanna Kuffnera, 1905

pro rakouskou a slovenskou větev Kuffnerů. Obřadní síň, domek hrobníka a ohradní zeď byly vybudovány z režných červených cihel a kryty glazovanými poštorenskými tvarovkami v podobném stylu, čímž vytvářejí celek výrazné estetické působnosti.

Jako starosta Hermann Kuffner výrazně ovlivnil v poslední čtvrtině 19. století i městský veřejný život. Bohužel to bylo v době vrcholícího boje o národnostní charakter města, ve kterém byla úspěšnější proněmecká strana, kterou podporovali i Kuffnerové. Projevilo se to zejména na situaci ve školství, kdy za vydatné Kuffnerovy podpory si německé obyvatelstvo otevřelo již v roce 1874 svoji měšťanskou školu (k čemuž třeba podotknout, že Češi se dočkali až v roce 1910).

Silný germanizační tlak vyvíděli Kuffnerové též v roli zaměstnavatelů. Působili na své zaměstnance, aby posílali děti

Fotografie cukrovaru, 1905

Ludwig Edler von Kuffner
1852 – 1937

do německých škol či aby se při sčítání obyvatel přihlašovali k německé obcovací řeči.

Významným oceněním hospodářského i společenského přínosu Hermanna Kuffnera byla jeho nobilitace v roce 1900.

Ludwig Edler von Kuffner

Po smrti Hermanna Kuffnera v roce 1905 přebírá otcovy hospodářské aktivity jediný syn **Ludwig Edler von Kuffner** (1852 – 1937), který ovšem v důsledku společenských změn ztrácí v posléze vzniklé Československé republice svůj vliv a v nových poměrech se již prakticky neangažuje. Do své smrti v roce 1937 pobýval většinou ve Vídni a jako poslední z rodiny Kuffnerů je pochován na břeclavském židovském hřbitově. S bezdětným Ludwigem Kuffnerem vymírá po mužské linii břeclavská větev.

Anna Edle von Kuffner

Rod po ženské linii pokračuje potomky **Anny Edle von Kuffner** (1859 – 1911).

Z manželství této jediné dcery Hermanna Kuffnera s významným moravským velkopodnikatelem Gustavem Redlichem von Vezeg (1852 – 1908) vzešli dva synové. Mladší syn **Kurt** (1887 – 1942, Malý Trostinec) vystudoval vídeňskou univerzitu obor filozofie a byl významným mecenášem a příslušníkem vídeňské inteligence.

Staršímu synovi **Johannovi Redlichovi** (1882 – 1960), právníkovi, se podařilo i s rodinou před II. světovou válkou včas emigrovat a jeho potomci dodnes žijí v Kanadě.

DIÓSZEG / SLÁDKOVICHOV

KUFFNEROVSKÝ DIÓSZEG

Cukrovar v Diószegu založili v roku 1867 a zakladateľmi firmy *Diószegher Zuckerfabrik von Kuffner & Gutmann, Wien*, boli bratia **Jacob Kuffner** a **Hermann Kuffner**, ich bratranci **Ignat Kuffner** a bratia **Wilhelm Wolf Isaak Gutmann** a **David Gutmann**, majitelia bankového domu *Gebrüder Gutmann, Wien*.

Dôvodom k založeniu cukrovaru v Diószegu (dnes Sládkovičovo) bola snaha o rozšírenie podnikateľských aktivít rodiny a rozloženie rizík do viacerých podnikov a regiónov. V tom čase mali na Morave veľké problémy so škodcami cukrovej repy, nízkou úrodou a nedostatkom suroviny. Preto hľadali miesto na vybudovanie nového cukrovaru.

Hlavnými predpokladmi, ktoré na to potrebovali, bola dobrá pôda, dostatok vody, železničné spojenie a kvalifikovaný personál. Prvé tri predpoklady Diószeg splňal, napokoľko ležal na okraji

úrodného Žitného ostrova, preteká ním rieka Dudváh a v obci už bola železničná stanica na trati Uhorskej centrálnej železničnej spoločnosti.

Ked Kuffnerovci v Diószegu založil cukrovar, bol cukor luxusný tovar určený iba bohatým. Za menej ako polstoročie sa stal hlavným článkom stravy domácností aj tých najnižších vrstiev.

Do konca kuffnerovskej éry v roku 1939 sa firma viackrát premenovala a menili sa aj jej spoločníci, ale na príbeh kuffnerovského hospodárskeho komplexu, ktorý vybudoval priekopník a vizionár Karl Kuffner, to nemalo veľký vplyv.

História podniku je príbehom o firme, ktorá sa za obdobie takmer sedemdesiatich rokov rozšírila mnohými smermi a ktorá svoju produkciu cukru zvýšila tridsaťnásobne. Vrchol produkcie každej dekády bol vždy iba počiatocným bodom ďalšieho rastu v budúcej dekáde.

Barón Karl Kuffner de Diószegh
1847 – 1924

BARÓN KARL KUFFNER DE DIÓSZEGH

Karl Kuffner, syn Jacoba Kuffnera, prišiel do Diószegu v roku 1869 ako mladý 22 ročný muž a pod jeho vedením sa cukrovar rozvinul v jeden z najmodernejších podnikov Uhorska. S mladíckym elánom zavádzal nové technológie, ktoré potom jeho nasledovníci aplikovali v ostatných cukrovaroch.

Prvoradou úlohou bolo zabezpečiť potrebné množstvo cukrovej repy na opodstatnenie výstavby cukrovaru. Zakladatelia firmy sa preto najprv usilovali uzavrieť zmluvy s veľkými majiteľmi pôdy a až potom budovali cukrovar. Najväčším vlastníkom pôdy v okolí Diószegu bol gróf Frerecz Zichy, ale ani ten sa nevedel rozhodnúť, či svoje polia využije na pestovanie repy. Jeho správca bol menej zaujatý proti pestovaniu repy a tak gróf nakoniec súhlasil s prenájom polovice svojej pôdy Kuffnerovcom.

Na začiatku bolo dôležité zvítaziť nad

pretrvávajúcimi feudálnymi návykmi a praktikami. Príčiny konzervativizmu boli rôzne, ale dôsledky boli rovnaké. Nikto nechcel meniť zabehnuté zvyky a všetci sa obávali, že zmeny, ktoré mladý liberálny riaditeľ cukrovaru zavádzal, zvýšia nároky na ich prácu a naorušia ich pokojný život.

Táto situácia donútila Karla Kuffnera pustiť sa do aktivity, ktorá pôvodne nebola jeho zámerom a ktorá časom vyústila do vzniku integrovaného podniku, ktorý spájal poľnohospodárstvo s potravinárskym priemyslom. Výsledkom bolo, že cukrovar postupne zvýšil ročnú produkciu cukrovej repy z 80 000 q až na 2 300 000 q, z čoho 1 300 000 q vyprodukoval na vlastnej pôde.

Ďalším kameňom úrazu bol postoj štátu, ktorého úlohou bolo udržiavanie hlavných ciest, ktoré boli v žalostnom stave. Karl sa preto rozhadol vybudovať úzkorozchodnú železnicu, ktorú nazývali

Diószegský kaštieľ, pôvodná podoba podľa návrhu architekta Franz von Neumanna ml.

Ponvágli. Mala viac ako 100 km tratí spájajúcich hospodárské dvory i jednotlivé závody a nadvázovala aj na veľkú železnicu.

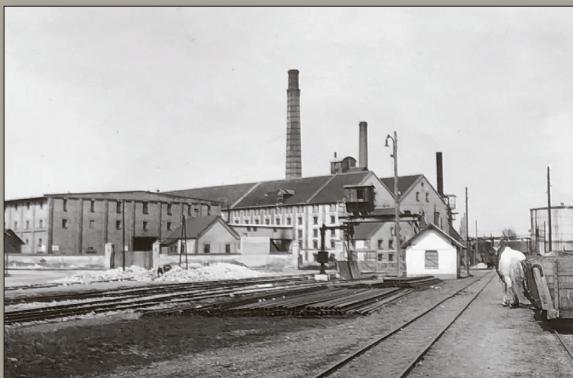
Dôležitým faktorom pri budovaní firmy bol autonómny spôsob rozhodovania o všetkých dôležitých otázkach zásadného strategického významu pre dlhodobé ciele. Diskusie akcionárov prebiehali vľúdnym spôsobom, až pokiaľ všetci vlastníci nedospeli ku konsenzu. Často však bolo treba robiť bleskové taktické rozhodenia, ktoré boli plne v kompetencii Karla Kuffnera.

Sofistikovaný a perfektne prepracovaný bol aj systém kontroly všetkých aktivít hospodárskeho komplexu a dokonalá evidencia výrobných procesov, ktorá zabezpečovala minimalizáciu chýb a omylov, lajdácej práce či nehospodárneho využívania zdrojov.

Cukrovar

V cukrovej mala vždy prioritu moderná technika. V roku 1874 zaviedli novú metódu získavania cukrovej šťavy difúziou. V roku 1877 si Karl Kuffner a Ján Kurzwill dali patentovať dopravný systém, ktorý dopravoval cukrovú repu na miesto spracovania. Ďalším vynálezom bol patent č. 9264 na opravy katalolisolov, ktorý bol udelený v roku 1897 Viliamovi Greinerovi. Už pred rokom 1899 postavila firma Siemens & Halske v cukrovej elektráreň a v roku 1900 dal Karl Kuffner do cukrovaru, kaštieľa a následne aj do hospodárskych dvorov zaviesť telefónnu sieť. Vodná turbína už v čase I. svetovej vojny vyrábala elektrickú energiu pre verejné osvetlenie v centre obce.

Veľkým prínosom k rozvoju technológie výroby cukru bol patent Wilhelma Gredingera, technika cukrovaru, ktorým odstránil veľké straty pary, ktoré

Pohľad na cukrovar z juhovýchodnej strany počas kampane okolo roku 1930

Priečelie budovy cukrovaru vpredu súprava Ponvágl

nastali pri otváraní difúzorov. Závažným problémom bolo aj odstránenie vlákien cukrovej repy z cukornej šťavy. Karl Kuffner zostavil špeciálne kombinované rúrovité cedidlá, ktoré vlákna zadržiavalí.

V cukrovare mali aj čističku odpadových vód, ale aj napriek tomu počas kampane znečisťovali riečku Dudváh, za čo dokonca dostali pokutu. Fungovala tam aj unikátna lanovka na využatie vápenných kalov.

Nezabúdalo sa ani na prevenciu proti požiarom, pravda, až po požiari v roku 1871, kedy zhoreli nielen budovy cukrovaru, ale aj sklady plné hotových výrobkov. Karl Kuffner založil cukrovarský dobrovoľný hasičský zbor, ktorého bol čestným predsedom a patrónom.

Kuffnerovský komplex neboli až do konca I. svetovej vojny odkázaný na zdroje Rakúsko-Uhorska a mohol slobodne čerpať zo svetových zdrojov. Bez ľažkostí

pozývali vedcov z popredných priemyselných krajín sveta a mohli za nimi slobodne cestovať. Ak dali prednosť zariadeniu z USA, uzavretie zmluvy bolo sotva komplikovanejšie ako kúpa na okolitých trhoch a aj prevody peňazí boli jednoduché. Väčšia časť zariadenia cukrovaru prirodzene pochádzala z tuzemských tovární, ale používali aj veľa strojov a technologických zariadení zo zahraničia.

Do priemyselného komplexu patrila aj moderná rafinéria cukru, liehovar, starý parný mlyn, v roku 1912 založený umelý Mária mlyn, konzerváreň a rozsiahle hospodárstvo. V Novom Meste nad Váhom vlastnili kameňolom, ktorý zásoboval cukrovar vápencom a uhlie dovážali po železnici „od Gutmannovcov“ z Ostravy.

Aktivity Diósgazu však neboli obmedzené len na technické a finančné stránky, ale brali ohľad aj na svojich zamestnancov.

Logá cukrovaru a súkromného šlachtiteľského ústavu v Diószegu

Unikátny stroj na obrábanie cukrovej repy

Medzi producentmi cukru v Rakúsko-Uhorsku vládlo všeobecné pravidlo postarať sa o zamestnancov a ich rodiny v prípade choroby alebo úrazu a o vdovy a siroty v prípade smrti. Ponuka kvalifikovaných pracovníkov bola obmedzená a tak bolo veľmi dôležité udržať si stabilných oddaných zamestnancov.

Kuffnerovci vytvorili fondy pre kompenzáciu vo vyššom veku, na čiastočné alebo úplne dôchodky, spôsobené úrazom alebo chorobou, vdovské príplatky, detské príspevky, liečebné a rehabilitačné služby. Kuffnerovský hospodársky komplex mal vlastnú lekársku ambulanciu a sanitku.

Tieto fondy veľmi dobre fungovali až do doby pred I. svetovo vojnou, kedy podľa nového zákona štát zaviedol povinné poistenie. Príspevky robotníkov vzrástli, ale výplaty sa znížili.

Poľnohospodárska výroba

Kvalitná surovina je základom cukrovarníckej výroby a preto Karl Kuffner založil v roku 1910 prvú **Súkromnú šlachtiteľskú stanicu**. Odborníci sa tu sústredovali na šlachtenie cukrovej repy, pšenice, kukurice, jačmeňa, hrachu, viky jarnej a ďalších plodín. Výskumníci ústavu vypracovali aj **Diózsegskú metódu obrábania pôdy**, ktorú prebrali pestovatelia cukrovej repy v celej Karpatskej kotline. Jej podstatou bolo dôkladné obrábanie pôdy parným pluhom do hĺbky 27–29 cm.

Základom poľnohospodárstva je kvalita pôdy a aj v tejto oblasti bol Karl Kuffner priekopníkom. V spolupráci s popredným vedcami vypracovali mapy kvality pôdy a dlhodobo sledovali vplyvy spôsobu jej obrábania a hnojenia.

Ústav sa sústredil na vylepšovanie osiva a to v spolupráci s poprednými odborníkmi. Ohľadom skvalitnenia osiva cukrovej

Chov hovädzieho dobytka
a prvé zavlažovacie zariadenie

repy spolupracovali aj so svetoznámym podnikom v Dobroviciach.

Veľkým problémom pestovateľov cukrovej repy boli škodcovia. Karl Kuffner sa preto skontaktoval s profesorom Jablonowszkim z Kráľovskej entomologickej výskumnnej stanice, ktorý v Diószegu výpracoval špeciálnu metódu na likvidáciu rýhonosca repného.

Novinkou bol aj univerzálny repný obrábačí stroj, ktorý priečne aj pozdĺžne jednotil rastlinky a súčasne kyprił pôdu. Karl Kuffner si ho dal patentovať v roku 1911 a prezentovali ho na **Svetovej výstave motorových polnohospodárskych strojov**, ktorí sa konala na Kuffnerovskom hospodársko dvore v Galante v roku 1913. Karl Kuffner bol iniciátorom tejto nevídanej udalosti, aká sa nekonala ani nikde v zahraničí. Navštívilo ju 12 000 záujemcov, z čoho veľkú časť tvorili návštěvníci zo zahraničia.

Oblasť okolo Diószegu bola výnimočne

vhodná na pestovanie prvotriedneho jačmeňa pre pivovarníctvo. Pivovary ho odoberali vo veľkom množstve a na Viedenskej komoditnej burze sa predával pod značkou Slovenský výber za najvyššie ceny. Kupovali ho aj sesterské pivovary v Ottakringu a Budapešti

Na hospodárstvach dokonale využívali všetky odpadové produkty z cukrovaru. Tento systém hospodárenia sa dostal do povedomia odbornej verejnosti ako **Diószegská metóda hospodárenia**. V rámci tejto metódy skrmovali zvyšky z výroby cukru.

Karl Kuffner hned na začiatku rozpoznał, aké dôležité je dodávať na polia na jeseň správne spracovaný maštaľný hnoj. Systém produkcie prvotriedneho výkrmového dobytka sa v Diószegu rozvinul do skutočného umenia. Mäso z diószegských chovov získalo vo Viedni vynikajúce meno a nechýbalo ani na cisárskom stole.

Chov bravčového dobytka, mangalíc

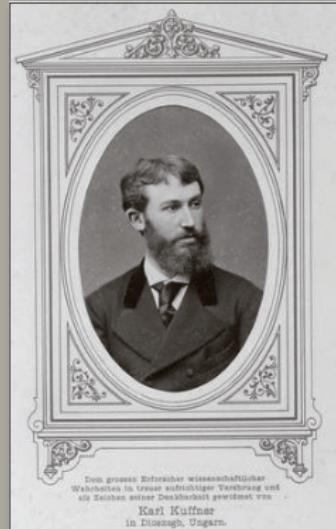

Foto Karla Kuffnera
z albumu pre sira Ch. Darwina

Poľnohospodárskej sekcii Diószegu dominovali stroje z Anglicka, USA a Nemecka. Nakupovali ich podľa dohovoru, v ktorom bola zakotvená predajná cena i nájomné za stroj na jednu sezónu, čo im umožňoval testovať stroje konkurenčných predajcov a potom sa rozhodnúť, či stroj kúpia alebo ho vrátia a zaplatia iba nájom.

Keď sa Diószeg rozhadol kúpiť nejaký stroj, výrobca to považoval za najlepšiu reklamu. Maďarská národná poľnohospodárska únia preto organizovala v ukážkovom Diószegu traktorovú prehliadku, na ktorej súťažili traktory z celého sveta.

Po vypuknutí I. svetovej vojny sa situácia zmenila a Kuffnerovci si museli zabezpečiť väčšiu sebestačnosť. Naštastie na začiatku vojny postavili veľkú dielňu na opravy poľnohospodárskych strojov, v ktorej opravili a vyrobili náhradné súčiastky pre všetky stroje.

O nadšení Karla Kuffnera pre vedecký pokrok svedčí aj skutočnosť, že bol veľkým obdivovateľom sira Charlesa Darwina. Nemeckí a rakúsko-uhorskí vedci v roku 1879 pripravili album, v ktorom vyjadrili svoj obdiv a úctu Darwinovej celoživotnej vedeckej práci. V alume, ktorý má 34 strán, je 138 fotografií vedcov a vedeckých tímov, je na jednom z významných miest fotografia mladého 32 ročného Karla Kuffnera i s jeho osobným venovaním.

Karl Kuffner výsledky svojej práce a bohaté skúsenosti prezentoval širokej verejnosti. Prednášky spájal s exkurziami v cukrovare a na hospodárstvach. Ako člen výboru Hospodárskeho spolku Bratislavskej stolice často hostil vo svojom sídle Spolok uhorských gazdov.

Dobrá povest Diószegu priniesla záplavu žiadostí od korporácií, združení a osôb o prehliadku podniku a hospodárstiev, ktorým takmer vždy vyhoveli. Sčasti ich

Fotografie zo Svetovej výstavy poľnohospodárskych motorových strojov v Galante, 1913

k tomu viedla hrdosť na úspechy, ktoré dosiahli a snaha ukázať všetko poučné, ale bola v tom aj istá dávka vypočítavosti. Návštěvníci sa prišli do Diószegu niečo pručiť, ale pri tej príležitosti sa aj hostitelia takmer vždy čo-to dozvedeli. Podnetné postrehy objektívnej a priateľskej kritiky mali pre Kuffnerovcov nesmiernu cenu.

Významnou bola návšteva abesínskeho (etiópskeho) princa Lidj-Blajnel-Aliho s jeho družinou v roku 1914, ktorá sa údajne veľmi podobala scéne z filmu Jiřího Menzela Obsluhovať jsem anglického kráľa. Princ v Európe hľadal informácie o modernom poľnohospodárstve, aby nasýtil svojich poddaných a Viedenská obchodná komora ho pozvala do ukážkového Diószegu.

Rodinný život

Karl Kuffner sa ženil ako 37 ročný zrelý muž a jeho manželkou sa stala **grófka Maria Franziska von und zu Firmian**.

Maria vstupovala do manželstva napriek nesúhlasu rodiny ženicha a ani jej rodina sa nedokázala zmieriť s tým, že sa chce vyuďať za Žida, hoci bohatého, úspešného a vzdelaného. Karl Kuffner vec pragmaticky vyriešil konvertovaním na katolícku vieru a v roku 1884 sa vo Viedni zosobášili.

Manželstvom sa Karlovi otvorila cesta do vyšších spoločenských kruhov, čo aj náležite využil. Rodinné vzťahy možno na čas mierne ochladli, ale úzko prepojené majetkové väzby „nepovolili“ a obidve rodiny zväzok akceptovali.

V roku 1886 sa manželom narodil jediný syn **Raoul**.

Umely mlyn Mariánsky.
Mária mümalom Diószeg.

Kuffnerovský Mária mlyn, po roku 2012
a etiketa výrobku mlyna

Dobročinné aktivity Kuffnerovcov

Kuffnerovci považovali dobročinnosť za veľmi dôležitú súčasť svojho života. Vždy sa zaujímali o osudy ľudí v ich okolí a podporovali deti, dedinské školy, učiteľov a všetkých potrebných. Kuffnerovci sponzorovali výstavbu ľudovej školy v Diószegu a na hospodárskych dvoroch financovali malotriedne školy. Pre deti cukrovarských úradníkov zriadili súkromnú školu, kde sa vyučovali aj cudzie jazyky. Významnou mierou prispeli aj k zriadeniu prvej materskej školy, ktorá bola postavená v Diószegu v roku 1907 a podporovali nadané deti aj na ďalších štúdiách.

Počas I. svetovej vojny zriadili nemocnicu pre ranených vojakov, ktorá fungovala vďaka podpore a pomoci cukrovaru. Po vojne, keď boli veľké problémy s rabovaním, založil barón v spolupráci s obcou domobranu. Zapojilo sa do nej okolo sto miestnych mužov, ktorí

hliadkovali 24 hodín denne a výstroj a odmeny za služby hradil cukrovar. Rodina pomáhala aj pri obnove historických pamiatok v meste aj okolitých obciach, podporovali aj činnosť miestnych amatérskych divadelných skupín a organizovali rôzne kultúrne podujatia.

Maria Franziska a po nej jej nevesta Cara Carolina pravidelne organizovali dobročinné akcie na pomoc deťom z chudobných rodín, ktoré hľavne v zimnom období dostávali prídel jedla, ošatenie, obuv i vianočné balíčky.

Pre pracovníkov cukrovaru vybudovali celú štvrt' radových domov so záhradkami, nazývanú Kasáreň a podobné domčeky mali aj pracovníci na hospodárskych dvoroch.

Byť stálym zamestnancom cukrovaru znamenovalo mať celkom dobre platenú prácu, naturálne, sociálnu istotu aj istú spoločenskú prestíž.

Ukážka listín, ktorými bol Karlovi Kuffnerovi udelený titul baróna

Ocenenia a funkcie Karla Kuffnera

Karl Kuffner získal za svoje mimoriadne zásluhy najvyššie ocenenia a tituly.

Už ako mladý muž sa v roku 1872 osobne angažoval pri záchranných prábach, keď povodeň ohrozovala Diószeg a za tento skutok mu František Jozef I. udelil Kráľovský diplom.

Ako prejav uznania záslužnej činnosti bol v roku 1896 povýšený Františkom Jozefom I. do šľachtického stavu a obdržal predikát „de Diószeg“ a v roku 1904 mu bol udelený titul baróna s právom užívať tento titul pre celú rodinu.

V roku 1909 mu cisár udelil Zlatý kríž s korkou za občianske zásluhy ako prejav najvyššieho uznania za realizáciu uhorskej expozície na parížskej svetovej výstave.

Karl Kuffner bol nielen podnikateľom, ale aj organizátorom cukrovarníctva. Bol zakladateľom mnohých spoločností, prostredníctvom ktorých dokázal

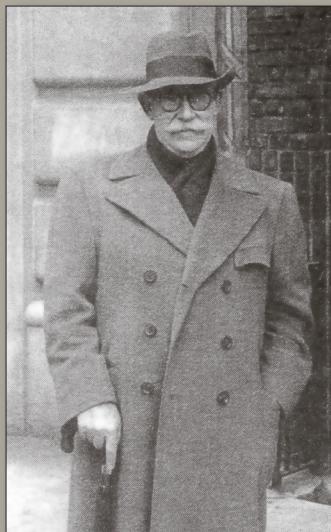

Podoba kaštieľa po jeho prestavbe po požiare v roku 1919

koordinovať nielen výrobu cukru, ale čiastočne ovplyvňovať aj finančnú sféru. V roku 1916 bol zvolený za prvého prezidenta Ústredia cukru krajín uhorskej svätej koruny, bol viceprezidentom Bratislavskej burzy a prezidentom Úvernej banky, a.s., v Galante.

Založil a predsedal Koalícii slovenských cukrovarov, bol prvým prezidentom Slovenského spolku cukrovarníckeho v Bratislave, podpredsedom Ústredného spolku cukrovarníckeho v Prahe, viceprezidentom Ústredného zväzu československých priemyselníkov v Prahe, správnym radcom pivovaru v Budapešti, predsedom Liberálnej strany za okres Galanta a mnohých ďalších korporácií.

Zásluhy baróna Karla Kuffnera v oblasti cukrovarníctva sú neodškripiteľné.

Barón Raoul Kuffner de Diószegh
1886 – 1961, fotografia z roku 1960
Raoul s Tamarou Lempickou v Benátkach

BARÓN RAOUL KUFFNER DE DIÓSZEGH

Raoul Kuffner bol jediným potomkom baróna Karla Kuffnera a grófky Marie Franzisky von und zu Firmian. Narodil sa v roku 1886 vo Viedni a bol pokrstený ako katolík.

V rokoch 1897 až 1903 študoval na maďarskom chlapčenskom rímskokatolíckom gymnáziu v Bratislave a v štúdiu pokračoval na Maďarskej kráľovskej poľnohospodárskej akadémii v Magyarovári (Mosonmagyaróvár).

Už v roku 1908 sa stal členom Národného maďarského hospodárskeho spolku a v roku 1910 bol delegovaný za člena predstavenstva Földbirtok és Telek Bank Rt. v Budapešti. V tom istom roku sa vydal na študijnú cestu po Európe, Ázii, Afrike a Amerike.

V roku 1912 bol vymenovaný za člena predstavenstva Diószegi Gazdaság, Cukorés Szeszgyár Rt., ktorý vlastnila a riadila jeho rodina. O rok neskôr sa stal členom organizačného výboru

Svetovej výstavy poľnohospodárskych motorových strojov v Galante a riadnym členom Kráľovského maďarského automotoklubu. V roku 1915 bol zvolený do Výboru pre šľachtenie rastlín OMGE, bol členom Kráľovskej uhorskej spoločnosti prírodných vied a spolu s otcom podporili založenie Maďarskej entomologickej spoločnosti. Po I. svetovej vojne sa stal členom Ústredného spolku slovenských priemyselníkov, v roku 1925 bol vymenovaný za prezidenta Galantskej banky, a. s., a členom predstavenstva pivovaru Fővárosi Sörfőző Rt. v Kőbányi.

Raoul bol autorom publikácie *Grundprinzipien der Wirtschaftsweise der Diószegeger Ökonomie, Zucker- u. Spiritusfabriks A.G.*, ktorá sa stala „bibliou“ všetkých zamestnancov firmy.

Bol to všeestranne vzdelaný mladý muž, ktorý navštívil mnohé krajinu sveta, ale doba, ktorú ako už dospelý muž

Portrét mladého Raoula Kuffnera

Raoul Kuffner na obraze
Tamary de Lempickej

prežil, už nebola taká, ako v zlatých časoch voľného kapitalizmu, keď podnikal jeho otec a tak jeho úlohou bolo udržať stav rodinného majetku. Bol to intelektuál, milovník umenia, vášnivý poľovník a cestovateľ. Plnou mierou si užíval luxusný život, ktorý mu rodinný majetok umožňoval.

V roku 1917 sa oženil s **Carou Carolinou von Haebler** a narodili sa im dve deti, v roku 1920 syn **Peter Karl Maria** a v roku 1925 dcéra **Lilly Louisanne**.

Po smrti svojho otca v roku 1924 prevzal vedenie firmy, ale komplikovaná doba po novom rozdelení Európy už nepripravila rozvoju podnikania. Ešte počas života svojho otca pochopil, že povojsnové časy priniesli do ich podnikania iba nové prekážky a komplikácie v podobe štátnych zásahov do voľného kapitalizmu z čias Rakúsko-Uhorska. Napriek tomu, že mal všetky predpoklady úspešne pokračovať v otcovom diele,

do istej miery rezignoval a takpovediac stratil nadšenie a elán.

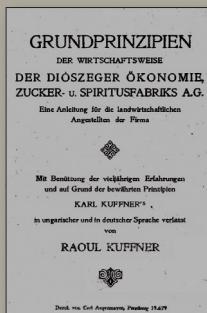
Intenzívne sa venoval však zveľaďovaniu umeleckej zbierky, ktorú vybudoval jeho otec na základoch vena grófky von Firmian.

Časť roka súčasne žil s rodinou v diószegskom kaštieli, ale veľa cestoval a venoval sa štúdiu umenia a svetským radovánkam, ktoré patrili k životnému štýlu bohatých šľachticov.

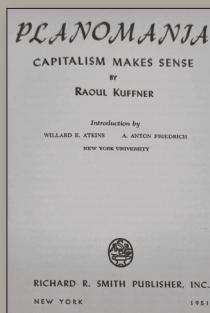
Po smrti svojej prvej ženy sa Raoul Kuffner v roku 1934 oženil s maliarkou **Tamary de Lempickou**, ktorá si do manželstva priniesla dcérku **Kizette**.

Na podnet Tamary a pod vplyvom politických udalostí, Raoul predal svoj podiel v cukrovare maďarskej spoločnosti Georgia a v roku 1939 manželia emigrovali do USA, kam vyviezli aj časť umeleckej zbierky. Po veľkých peripetiach za nimi prišli aj všetky tri deti.

Emigráciu do USA si Kuffnerovci zachránili

Publikácia
Grundprinzipien,
Diószeg

Kniha Planomania
Capitalism makes
sense, 1951,
New York

Peter a Lilli Kuffnerovci s farárom
Letochom, približne 1932

životy, lebo ich židovský pôvod by bol pre nacistov dôvodom na likvidáciu. Niektorí ich príbuzní sa stali obeťami holokaustu a Raoulove sesternice Marianne a Hedviga zomreli v koncentračnom tábore Auschwitz.

V roku 1945 získali manželia americké občianstvo. V USA žili v Beverly Hills v Hollywoode a neskôr v New Yorku. Svoj vysoký životný štandard si zaistšovali financiami, získanými za predaj majetkov v Európe a neskôr rozpredávali rodinnú umeleckú zbierku.

Po II. svetovej vojne sa Raoul snažil získať späť majetky, o ktoré v Európe prišli, ale reštitučné konanie trvalo roky a o jeho výsledku nemáme informácie.

Raoul vydal v roku 1951 v newyorskom vydavateľstve Richard R. Smith Publisher, INC, knihu ***Planomania: Capitalism Makes Sense***, v ktorej pútavo popisuje fungovanie kuffnerovského hospodárskeho komplexu v Diószegu, Břeclavi,

Viedni a Budapešti a zároveň svoje skúsenosti s fungovaním kapitalizmu.

Raoul Kuffner zomrel ako 75 ročný v roku 1961 na lodi SS Liberté na ceste z Európy do USA a bol pochovaný do mora. Raoulov syn barón Peter Karl Maria Kuffner v USA pracoval ako inžinier a podieľal sa na niektorých projektoch NASA. Zomrel bezdetný v roku 2000 v štáte Texas.

Baronesa Lilly Lousianne Kuffner sa v USA trikrát vydala a mala dve deti, dcéru Carolu Lindquist a syna Roberta Ekholma. Venovala sa podnikaniu, obchodu, móde a zvieratkám. Zomrela po dlhej chorobe v roku 2009 v štáte Oregon, kde na dôchodku žila s manželom Nathanielom Glickmanom.

Bola to posledná príslušníčka kuffnerovskej rodiny, ktorá ešte žila v Diószegu a jej rovesníci si ju pamätali ako krásne malé dievčatko z kaštieľa.

Maria Franziska von und zu Firmian
1856 – 1925, na portréte od Franza
von Lenbacha a pred vchodom do kaštieľa

GRÓFKA MARIA FRANZISKA VON FIRMIAN

Grófka von Fizmian pochádzala zo severného Talianska, z mesta Mezzocorona, kde má táto šľachtická rodina dodnes kaštieľ a svetoznáme vinárstvo. Jej otcom bol gróf Ludvig von und zu Firmian a matka W. Junosza von Pietrowska, ktorá pochádzala z Poľska.

Mariiin sobáš s úspešným židovským podnikateľom neprijala jej rodina s nadšením, ale časom sa rodinné vzťahy zlepšili.

Grófka sa venovala charite a starostlivosťi o sociálne potreby obyvateľov obce aj všetkých hospodárskych dvoroch. Zabezpečovala stravu pre chudobné deti, pomáhala zakladať školy a jej prioritou bolo, aby všetky deti mali možnosť vzdelávať sa.

V roku 1907 založila pre deti prvú materskú školu, aby ich matky mohli pracovať, čo pomáhalo nielen cukrovaru, ale aj rodinám, ktoré si tak zvýšili príjmy. Podporila vybudovanie rímsko-katolíckej školy založenej v Diószegu v roku 1909.

V časoch I. svetovej vojny založila lazaret pre ranených vojakov a osobne sa o nich starala, čo potom museli nasledovať aj ostatné diószegské dámy.

Pani grófka a po nej aj jej nevesta organizovali rôzne dobročinné akcie a výťažok z nich venovali potrebným. Pre tých najchudobnejších obyvateľov sa varili polievky, ktoré boli často ich jediným jedlom.

Jej patrónkou bola Panna Mária, ktorej socha bola na fasáde kaštieľa a rímsko-katolíckeho kostola, kde je dodnes.

Grófka zomrela ani nie rok po smrti svojho manžela a jej telesné pozostatky boli po dokončení stavby uložené v rodinnom mauzóleu v parku kuffnerovského kaštieľa.

Dodnes nájdete v niektorých rodinách s úctou opatované tanieriky a hrnčeky z jedálenských servisov, ktoré ako veno darovala Maria Franziska mladým nevestám, ktoré pre Kuffnerovcov pracovali.

Cara Carolina von Haebler
1889–1932

CARA CAROLINA VON HAEBLER

Cara Carolina von Haebler, manželka Raoula Kuffnera, bola dcérou baróna Karla Emila von Haebler a Franziske von Haebler, ktorí boli spriaznení s rodinou grófky von Firmian. Barón von Haebler bol zakladateľom a prezidentom najväčších sklárskych fabrík a pradiarní bavlny v Poľsku, majiteľ panstva Gutenbüchel a nositeľ vyznamenania Veľký kríž rádu Stanislava, ktorý mu udelil ruský cár Mikuláš. Rodina žila v Poľsku a po roku 1924 sa usadili v Belgicku.

Care Caroline a Raoulovi sa narodili dve deti, syn Peter Karl Maria Kuffner a dcéra Lilly Louisanne Kuffner, ktoré prežili krásne detstvo v kaštieli v Diószegu.

Nevesta pani grófky bola u obyvateľov obce veľmi oblúbená vďaka tomu, že sa spolu so svojou svokrou venovala charite a sociálnym programom.

Vo svojej knihe Planománia o nej jej manžel napísal: „Obdivovali ju bohatí aj

chudobní, sedliaci aj zemepáni, všetci, ktorí poznali jej anjelský charakter a humanitárne aktivity.“

Rodina žila v kaštieli v Diószegu, ale na zimu pravidelne odchádzali do Álp a letné dovolenky trávili pri mori.

Cara Carolina zomrela v roku 1932 na otravu krvi, ktorú údajne dostala od poukaného zuba. Život jej nezachránila ani transfúzia krvi, ktorú vykonali lekári vo Viedni.

Jej smrť bola veľkou ranou pre jej deti i manžela, ale aj pre všetkých, ktorí ju poznali. Na jej pohrebe sa okrem rodiny a mnohých príslušníkov šľachty, zúčastnili všetci občania Diószegu, ale aj obcí, kde mali Kuffnerovci hospodárske dvery. Pre nich všetkých bola veľkou dobrodinkou, ktorú obdivovali a milovali. Cara Carolina bola pochovaná v rodinnom mauzóleu v parku diószegského kaštieľa.

Tamara de Lempicka
1898 – 1980
a jej autoportrét v zelenom Bugatti

TAMARA DE LEMPICKA

Svetoznáma maliarka **Tamara de Lempicka** bola druhou manželkou baróna Raoula Kuffnera a je nepochybne najznámejšou osobnosťou, ktorej život bol späť s Diószegom.

Tamara bola židovského pôvodu a narodila sa údajne v roku 1898 vo Varšave. V roku 1916 sa v Petrohrade vydala za Tadeusza de Lempickeho a narodila sa im dcéra Kizette. Tadeusz bol počas revolúcie v roku 1917 zatknutý a po jeho prepustení manželia opustili Rusko a s holými rukami ušli do Paríža.

Paríž sa stal pre Tamaru osudným. Študovala umenie na Académie de la Grande Chaumiére a vďaka svojmu talentu a originálnemu štýlu vystavovala svoje obrazy v Paríži už v roku 1923. Prvú samostatnú výstavu usporiadala v Miláne a razom sa stala veľmi módnou maliarkou. Vlastní obraz od Tamary de Lempickej, či dať sa od nej portrétovať, bolo prestížou aj v najvyšších parížskych kruhoch.

Vo svojej tvorbe používala zjednodušené geometrické formy a venovala sa hlavne módnym portrétom celebriť.

Táto femme fatale sa priatelia s Picassoom i Cocteauem, ale mala aj celý rad „priateľiek“, čo bolo v tom čase škandálne. Jej pletky s mužmi i ženami nakoniec znechutili Tadeusza de Lempickeho, ktorý sa s ňou v roku 1928 rozviedol.

Vtedy prišiel na scénu barón Raoul Kuffner de Diószegh. Hoci bol v tom čase ženatý s Carou Carolinou von Haebler, užíval si životný štýl šľachtickej smotánky vrátane mimomanželských avan-túr s krásnymi ženami. Raoul, ktorý už údajne vlastnil niekoľko jej obrazov, požiadal Tamaru, aby portrétovala jeho „priateľku“ tanecnicu Nanu de Herrera. Tamara túto situáciu „naplnila“ využila a sama sa stala Raoulovou milenkou a on jej mecenášom.

Raoulova manželka Cara Carolina zomrela a on sa v roku 1934 v Zurichu oženil

Newyorský apartmán zariadený starožitným nábytkom z diószegského kaštieľa

Tamara na fotografii z roku 1979

s Tamarou de Lempickou. Pre ňu to bol tak trochu sobaš z rozumu, pretože manželovo bohatstvo jej zaručovalo vysoký životný štandard, po ktorom túžila. Na svadobnú cestu išli do Egypta a až do roku 1939 žili v Európe.

Tamara mala veľký vplyv na Raoulovo rozhodnutie emigrovať pred II. svetovou vojnou do USA. Manželia odišli do USA vo februári 1939 a až v roku 1940 za nimi pricestovali ich tri deti. V roku 1945 získali Tamara a Raoul americké občianstvo.

V USA žili manželia v Beverly Hills, v Hollywoode a neskôr v New Yorku, malí luxusné domy v Havane, v Palm Springs a štúdio v Rue Mechain v Paríži. Tamara sa naplno venovala maľbe a interiérovému dizajnu.

Bola vždy bohatým zdrojom bulvárnych škandálov a priatela sa s mnohými umeleckými ikonami tých čias – Salvador Dalí, Andy Warhol, Greta Garbo,...

Raoul Kuffner o Tamare napísal: „*Stretol som a oženil som sa s jedinečnou ženou, ktorá mala medzinárodnú reputáciu ako umelkyňa obdarovaná neporovnatelnou kombináciou inteligencie a vycibreným štýlom, ktorá tiež preukázala vytrvalosť v boji s mojimi ľahkými chorobami.*“

Raoul zomrel v roku 1961 a v závete rozdelil svoj majetok rovným dielom medzi svoje dve deti a Tamaru. Tá sa po manželovej smrti rozhodla odsťahovať do Houstonu v Texase bližšie k dcére Kizette a jej rodine.

V roku 1978 sa prestáhovala do Cuernavacy v Mexiku a do posledných dní svojho života maľovala a udržiavala si status excentrickej elegantnej dámy. Zomrela v spánku v roku 1980 a jej popol rozprášili do hrdla sopky Popocatepetl.

KUFFNEROVSKÁ UMELECKÁ ZBIERKA

Meno baróna **Karla Kuffnera de Diószegh** sa už počas jeho života spájalo so zberateľskými kruhmi. V Pantheone Josepha Zenkera, v časti venovanej súkromným umeleckým a starožitníckym zberateľom a obchodníkom, je uvedené: „V meste Magyardiószeg, v Prešporskej stolici v Uhorsku, sídli barón Karl Kuffner, ktorý vlastní zbierku malieb, drevorezieb, porcelánu, umeleckého remesla, nábytku a miniatúr.“

Uhorský polnohospodársko-priemyselný magnát Karl Kuffner pochádzal z břeclavského rodu židovských podnikateľov. Ako mladý muž prišiel do hornouhorskej obce Diószeg, aby sa postavil do čela vedenia nového cukrovaru. Postupne si vybudoval dôležité postavenie v sociálnej štruktúre, zaslúžene získal šľachtický titul, oženil sa a založil si rodinu.

Diószegské sídlo, ktoré odrážalo jeho spoľočenské postavenie a bohatstvo, sa stalo domovom jeho rodiny, ale aj rozsiahlej-

zbierky umeleckých predmetov, ktoré sa mu podarilo nazhromaždiť.

Po Karlovej smrti zdelenil post vo vedení kuffnerovského komplexu a všetky majetky jeho jediný syn barón Raoul Kuffner. Ten sa však musel vysporiadať predovšetkým s politickými zmenami pred II. svetovou vojnou, ktoré boli nakoniec dôvodom jeho emigrácie.

Spolu s Raoulom Kuffnerom a jeho rodinou odišla z územia dnešného Slovenska aj impozantná umelecká zbierka, ktorá postupom času ako celok zanikla. Jej fragmenty však zostávajú zachované vo svetových inštitucionálnych a súkromných umeleckých zbierkach.

Historický výskum tejto unikátnej zbierky sa venoval poznávaniu a prepájaniu doteraz známych poznatkov o zbierke, ich posúdeniu a významne rozšíril informácie o zbierke.

Poznanie zbierky prebiehalo na viačerých úrovniach, a to skrze zachované

Bastiano Mainardi, dielňa,
Svätá rodina so svätým Jánom
Krstiteľom, Taliansko,
15. – 16. storočie ›

« Neznámy autor podľa
Albrechta Durera,
dobová kópia podľa
Paumgartnerovho oltára,
Nemecko, 15.–16. storočie

archívne dokumenty, aukčné katalógy z USA, online databázy muzeálnych a galérijných inštitúcií a ich vzájomným porovnaním. Cielom bolo získať ucelenejší pohľad na umeleckú zbierku. Dôležité pre vznik a budovanie zbierky boli okolnosti a ľudia, ktorí mohli Karla Kuffnera ovplyvniť a pravdepodobne sa podieľali na formovaní jeho umeleckého vkusu.

Historický výskum sa venoval samotnej zbierke výtvarných diel, predovšetkým tomu, ako a aké diela Karl Kuffner získaval. Pomocou spisaného zoznamu hnuteľného majetku zo sídla v Diószegu sa z veľkej časti podarilo rekonštruovať jej podobu. Artefakty, umiestnené v kaštieli, boli rozmiestnené v priestore a zoskupené v jednotlivých miestnostiach.

V samostatnej obrazárni bolo vystavených takmer 300 predmetov výtvarného a sochárskeho umenia. V prvých

dvoch sekciách to boli gotické a renesančné sakrálné diela, v ďalšej prevažovali holandské obrazy zo 17. storočia, žánre, zátišia a portréty, ktoré v tomto zložení pokračovali aj vo štvrtej sekcií, kde sa k nim pridružili aj výtvarné diela z 19. storočia.

Jedno z najstarších španielskych diel bola tabuľová maľba sv. Petra v nadživotnej veľkosti z 15. storočia. Vzácny bol oltár od Martína de Soria, Kristus priviazaný k stĺpu so sv. Hieronymom, Petrom, Pavlom a Jakubom z okruhu Pedra Berugueta, obraz tróniacej Panny Márie s dieťaťom od Pedra Despallarguesa, obrazy sv. Ondreja a Filipa od Francesca Solivesa a Triptych so scénami zo života Krista od Antonia de Comontes.

Taliansky pôvod malo takmer 70 artefaktov prevažne sakrálneho charakteru a najzastúpenejšie boli námety s postavou Panny Márie ako Tróniaca Panna Mária s dvojicou anjelov s hudobnými

Jansz. Aert van Marienhof, Orientálec v turbane, Belgicko, okolo roku 1640

Gherardo di Jacopo Starnina, Panna Mária s dieťaťom, Taliansko, 15. storočie

nástrojmi, maľba Panny Márie s dieťaťom z okruhu Filippina, spomedzi svätcov boli v obrazárni umiestnené vyobrazenia sv. Pavla a Filipa, ktorých autorom bol Giovanni Francesco da Rimini. Väčšina talianskych diel pochádzala z 15. až 19. storočia a okrem sakrálnych tem tu boli aj portréty, krajinomaľby a niekoľko diel s mytologickými námetmi.

K najhodnotnejším francúzskym dielam patrila gotická tabuľová maľba *Oplákavanie Krista* a malý dvojkridlový oltár z Limoges.

Najvýznamnejšie nemecké dielo bola dvojica veľkorozmerných panelov sv. Achátiusa a sv. Uršula so sprievodmi od Simona Francka.

Rakúsku produkciu reprezentovali malý kridlový oltár z prvej polovice 15. storočia, tabuľa s námetom *Ecce Homo*, drevená socha sv. Petra a niekoľko portrétov.

Stredoeurópske diela zastupovali obraz

Archanjela Michaela porážajúceho diabla, Uhorská krajinomaľba s roľníkom a obraz sv. Františka utešovaného anjelom, ktorý sa pokladá za prácu neznámeho stredoeurópskeho maliara zo začiatku 17. storočia.

Najpočetnejšie zastúpenie v obrazárni mali diela holandskej a flámskej proveniencie. Najstaršie z nich pochádzali z prvej polovice 16. storočia a boli to prevažne obrazy so sakrálnou tematikou ako Spor medzi rabínom a doktormi v chráme od Leonarda Bramera. Výnimkou bol portrét dvorného blázna od Pietra Huysa. Nachádzalo sa tu aj niekoľko krajinomalieb, zátiší, ľudových námetov a portrétov.

Anglické diela prezentovali obrazy z 18. a 19. storočia, pričom 18. storočie bolo zastúpené hlavne portrétnou tvorbou ako Skupinový portrét rodiny s čínskou slúžkou od Georga Chinneryho.

Maliarske diela, prezentované vo vstupnej

Bartholomeus Breenbergh, Kázanie svätého Jána Krstiteľa, Holandsko, 1634

hale kaštieľa so schodiskom, ladili s renesančnou povahou mobiliáru a spadali do obdobia od 16. storočia do prvej polovice 17. storočia. Zastúpené boli hlavne holandské a nemecké diela, ale aj zopár talianskych.

V malom salóne boli vybrané kúsky mobiliára, ktoré navodzovali atmosféru francúzskeho rokoka, ale výtvarné diela sa nedržali slohovej jednoty. Zrejme najnovším prírastkom tu bola Štúdia Benátk rakúskeho umelca Wilhelma Victora Krausza.

Steny hernej izby zdobili olejomaľby zväčša zo 17. a 18. storočia. Prevažovali tu figurálne námety, ale nachádzala sa tu aj dvojica zátiší s kvetmi a jablkami a holanská krajinomaľba.

Slovenská izba (?) by sa mohla nazývať aj miestnosť krajinomalieb a zátiší od rôznych starých majstrov ako napríklad Jana Davidsz. de Heema, Jana van Kessela či Hansa Makarta. V ostatných

hostovských izbách boli situované menšie olejomaľby s rôznymi sakrálnymi námetmi, ale aj portréty a krajinomaľby. Jednej z izieb na prízemí dominovala Diana s nymphami v krajině od nasledovateľa P. P. Rubensa.

Na chodbe na druhom podlaží viseli krajinomaľby z 19. storočia a rôzne talianske i španielske diela, ale aj deväť holandských obrazov a niekoľko portrétov a obrazov s ľudovou tematikou.

Veľký salón zdobili iba tri výtvarné diela. Detské Bakchanálie v súčasnosti považované za dielo Thomasa Willeboirtscha Bosschaerta a Jana Davidsz. de Heema a portréty manželského páru Kuffnerovcov od Franza von Lenbacha.

Jedálni dominovala cenná dobová kópia Paumgartnerovo oltára od Albrechta Dürera. Ostatné miestnosti na druhom podlaží zdobili prevažne holanské a flámske diela. V jednej izbe sa nachádzali aj dve portrétne štúdie od Franza

Pieter Bruegel the Younger, *Dedinské hody*, Holandsko, približne 1565

von Lenbacha, maľované ceruzou a pastelom (možno podobizne baróna Kuffnera a jeho manželky) a v inej zase holandský obraz Krista, muža bolesti od Alberta Boutsa.

Uzamknutá izba (trezor) ukrývala niekoľko miniatúr, portrétov a žánrových obrázkov. Schodisko a chodbu na treťom podlaží zdobili spolu 44 obrazov, vynikala tu veľkorozmerná drevená tabuľa Zvestovania z polovice 15. storočia. Chodba pôsobila ako galéria portrétov, kde-to doplnená o zátišia.

Z ostatných hostovských izieb uvádzame obraz *Hráč na mandolíne* signovaný Stetka Gyula s datovaním 1891, na ktorom je hudobník zobrazený v odevе zo 17. storočia. V skladovacej miestnosti boli uložené diela zo 17. až 19. storočia, s talianskou, rakúskou, nemeckou, francúzskou, anglickou, holandskou a flámskou provenienciou.

Raoul Kuffner sa v roku 1932 obrátil

na bratislavskú pobočku Štátneho referátu na ochranu pamiatok na Slovensku so žiadosťou o povolenie na vývoz zbierky. Vtedy dal zbierku spísаť, nacení a poistiť Asekuračným spolkom priemyslu cukrovarníckeho v Prahe.

Vzhľadom na to, že v roku 1938 bol Diószeg postúpený Maďarsku, obrátil sa Raoul so žiadosťou o vydanie nového povolenia k vývozu zbierky na Szépművészeti Múzeum, ktoré aj obratom obdržal, za čo múzeu daroval niekoľko obrazov.

Kuffnerovci emigrovali vo februári 1939 a môžeme predpokladať, že sa im v dvoch vývozoch podarilo vyviesť približne 230 artefaktov.

Raoul Kuffner v New Yorku spolupracoval pri predaji diel prevažne s aukčnými spoločnosťami *Paul Drey Gallery* a *Parke-Bernet Galleries*. V rokoch 1943 až 1951 sa konali viaceré aukcie, na ktorých sa objavovali predmety

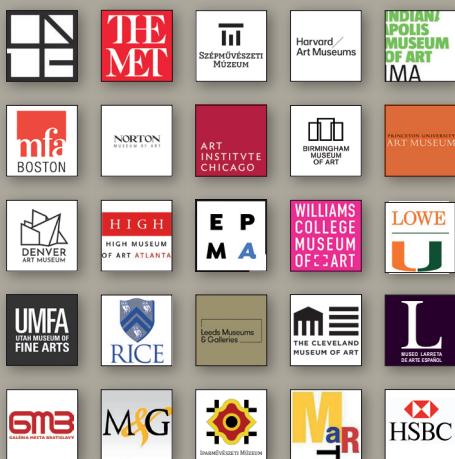
George Chinnery, Rodina s čínskou slúžkou, Anglicko, 19. storočie

Salzburgský majster, Klaňanie troch kráľov, triptych, Rakúsko, okolo roku 1424

z vlastníctva Kuffnerovcov. Na najväčšej aukcii v roku 1948 v Parke-Bernet Galleries bolo ponúknutých spolu 69 malieb.

Predmety výtvarného, sochárskeho a užitkového umenia z kedysi rozsiahlej súkromnej zbierky sú dnes rozptýlené po celom svete. Mnohé diela si našli cestu do súkromných zbierok a verejných galérijnych a muzeálnych inštitúcií v Európe a Severnej i Južnej Amerike.

Logá prestížnych múzeí a galérií, ktoré dnes vlastnia umelecké diela z kuffnerovskej zbierky, ktoré kedysi zdobili diószegský kaštieľ

DAMIATKY V DIÓSZEGU

Viac ako sedem desaťročí pôsobenia Kuffnerovcov v Diószegu zásadne zmenilo vzhľad obce. Túto skutočnosť podrobne popísali mladí historici a architekti v publikácii *Kuffnerovský hospodársky komplex*, v ktorej zmapovali všetky pamiatky súvisiace s aktivitami Kuffnerovcov v Diószegu. Kniha získala v roku 2012 významné odborné ocenenie.

V tomto zborníku iba heslovite spomeniem jednotlivé objekty, ale veríme, že spolu s obrazovými prílohami vykreslia mieru dopadu kuffnerovských aktivít na rozvoj obce.

Kaštieľ

Najhonzosnejšou stavbou v meste bol samozrejme kaštieľ, ktorý dal na mieste neskorobarokovej kúrie vybudovať Karl Kuffner pre svoju rodinu.

Pôvodný projekt vypracoval viedenský architekt Franz von Neumann ml. v historizujúcom duchu (obr. na str. 21).

V roku 1907 bola západne od hlavného krídla postavená dvojpodlažná obrázareň sústredujúca v sebe zbierku výtvarného umenia a starožitností, ktorá zároveň slúžila ako oranžéria. Galériu tvoril nedelený priestor osvetlený cez presklenú strechu, s dômyselným tie niacim mechanizmom.

V roku 1919 kaštieľ značne poškodil požiar a rekonštrukcia, ktorá mu dala dnešnú podobu, bola realizovaná v eklektickom slohu.

Kaštieľ bol vybavený najmodernejšou technikou. Bolo v ňom elektrické osvetlenie, telefón, prvé rádioprijímače, výťah z kuchyne na prízemí do reprezentáčných priestorov na I. poschodí, ústredné vykurovanie a systém cirkulácie chladného vzduchu.

Mauzóleum

Po smrti Karla Kuffnera rodina oslovia významného slovenského architekta

Liatinové točité schodisko vedúce do krypty mauzólea

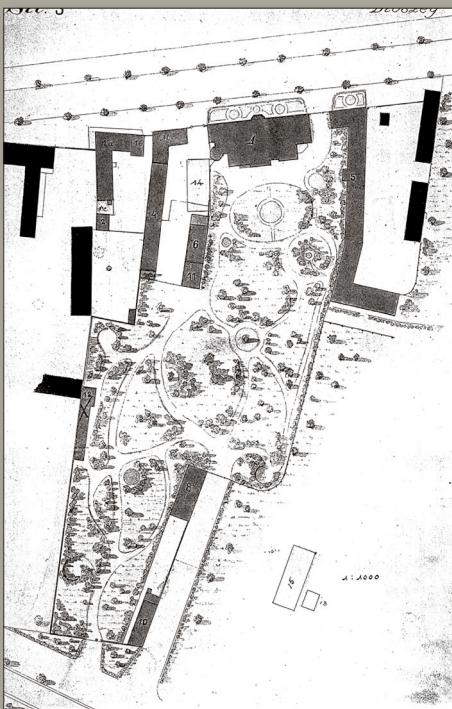
Pohľad na vstup do mauzólea
Pôvodný projekt parku pri kaštieli, pred 1907

Milana Michala Harminca, aby navrhol rodinné mauzóleum. Po dokončení stavby boli v mauzóleu uložené telesné pozostatky baróna, jeho manželky a v roku 1932 ich nevesty Cary Carolyny.

Ide o solitér v štýle neoklasicizmu, stojaci na vyvýšenej terase, pôvodne oddelenej múrom od zvyšnej časti parku. Interiér horného podlažia slúžil k priležitosťným liturgiam a točité schodisko v strede pôdorysu viedlo do krypty s výklenkami pre rakvy.

Park

V priestore medzi kaštieľom a cukrovarom vybudovali Kuffnerovci anglický park so vzácnymi cudzokrajnými drevinami, kvetinovými záhonmi, fontánou, jazierkom a kolkárhou. V lete boli v parku umiestnené tropické rastliny, ktoré prezimovali v obrazárni kaštieľa.

Vchod do administratívnej budovy cukrovaru na pohľadnici, okolo roku 1900

Cukrovar

Objekt cukrovaru prešiel vo svojej história niekoľkými prestavbami od prvej verzie z rokov 1867 – 1871, kedy cukrovar vyhorel a bol komplexne prestavaný. Pôvodné budovy boli vystavané v štýle Malakov. V rokoch 1904 – 1935 cukrovar zásadne menil svoju podobu. Prestavby boli ovplyvnené rozširovaním kapacity a zavedením nových technológií. Posledná generálna zmena v réžii Kuffnerovcov prebehla v roku 1935. Necitlivá socialistická rekonštrukcia zásadne zmenila podobu cukrovaru a pretrvala až do roku 1999, kedy cukrovar prestal fungovať.

Za kuffnerovských čias platilo, že aj továreň musí byť kvalitná a krásna architektúra, čo je zrejmé z dobových pohľadníc. Budova cukrovaru bola hrdou dominantou obce.

Architektonickou ozdobou areálu cukrovaru bola opravárenská dielňa, postavená

na začiatku I. svetovej vojny. Pracovníci tu dokázali opraviť veľké poľnohospodárske stroje, vyrobiť náhradné diely a opraviť hoci aj parnú lokomotív, lebo v dielni boli úzkorozchodné i štandardné koľajnice.

Konzervárenský komplex mal niekoľko budov a patrila sem aj budova jednej z prvých mraziarní v strednej Európe.

Dôležitou súčasťou firmy bol sklad náhradných dielov. Táto tehlová budova, voniaca vazelinou a drevom, má okrem slávnej minulosti aj prísľub zaujímavej budúcnosti. Mala by sa stať muzeálou budovou, v ktorej by sídlila expozícia slovenského cukrovárnictva.

Obrovská budova cukorného skladu v sebe ukrývala tisíce ton cukru, ktorý sa tu pred expedíciou balil do rôznych spotrebiteľských balení. V roku 2012 táto masívna stavba vyhorela.

Bokom od výrobných budov stojí veľká sýpka, v ktorej sa uchovávalo obilie

Cukrovar, pred prestavbou v roku 1935
Sklad cukru, pred rokom 1935

Opravárenska dielňa, okolo 1918
Budova skladu náhradných dielov, pred 1930

a pre osobné automobily, ktoré boli za starých čias veľmi drahé, postavili špeciálne garáže.

Nevýrobné budovy cukrovaru

Administratívna budova je najzachovalejším objektom a dodnes dýcha atmosférou kuffnerovských čias. Bola koncipovaná tak prezieravo, že vyhovovala aj socialistickým potrebám a tak v nej nedošlo k takmer žiadnym necitlivým prestavbám. Zachovali sa drevéne obloženia, ale aj časť mobiliáru. V dvojpodlažnej budove bola kancelária riaditeľa, vedúcich pracovníkov, úradníkov, pokladňa, ale aj holičstvo. V budove bola telefónna siet a v pivničných priestoroch archív. Súčasťou budovy je veža, ktorej stredom vedie komín kotolne.

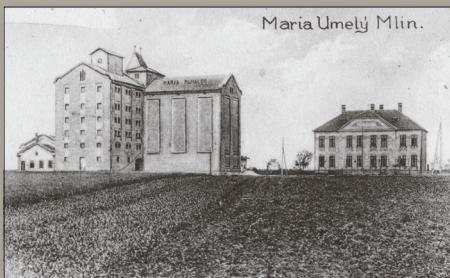
V budove Kasína, ktorá bola postavená pravdepodobne tiež na počiatku 20. storočia, sa pôvodne nachádzala

Cukrovarské Kasíno, 2012

Pôvodná budova vrátnice, pred rokom 1930

Mária mlyn, pohľadnica, 1912

Parný mlyn, ktorý cukrovaru slúžil ako sklad,
pred rokom 1930

Bývalý vodný mlyn, od roku 1912
malá vodná elektráreň

luxusná jedáleň pre úradníkov, kde sa konali kultúrne a spoločenské akcie. Na prvom poschodí boli spoločenské priestory, ktoré fungovali ako kasíno, kde sa prevádzkoval hazard na spoločensky priateľnej úrovni.

Vrátnica cukrovaru je dvojpodlažná podpivničená budova, ktorá tiež prešla viačerými prestavbami. Kedysi tu bolo aj laboratórium, neskôr bytové priestory a sklad ľudových milícií. Dnes funkcionalistickú budovu zdobí zaujímavý figurálny reliéf.

V bytovom dome v areáli cukrovaru bývali pracovníci, ktorí počas kampane boli nonstop k dispozícii. Doba jeho vzniku je nejasná a postupne prešiel niekoľkými rekonštrukciami, od hrázdenej verzie až po funkcionalistickú stavbu.

Malý kaštieľ nazývaný aj Brichtova vila, 1930

Vila prokuristu Oskara Pfeffera

Jeden z bytových domov pre vysokých úradníkov cukrovaru, 2012

Robotnícky hotel pre brigádnikov
Typický radový dom v Kasárni, 2012

Mlyny

Už pred výstavbou cukrovaru boli v obci štyri vodné mlyny a v roku 1904 k nim pribudol Gazdovský parný mlyn, ktorý však roku 1922 vyhorel a už nebol obnovený.

Karl Kuffner vybudoval v roku 1912 moderný Mária mlyn, ktorého staviteľom bol Ján Tomaschek z Nitry. Mlela sa v ňom pšenica, jačmeň, hrach a kukurica. K mlynu patril aj bytový dom pre riaditeľa a úradníkov.

Obytné budovy

Pre riaditeľa cukrovaru bol na počiatku 20. storočia postavený Malý kaštieľ, nazývaný aj Brichtova vila. Ide o luxusnú prízemnú vilu priamo susediacu s areálom cukrovaru.

Prokurista cukrovaru Oskar Pfeffer pre svoju rodinu vybudoval taktiež unikátnu honosnú vilu, ale v celkom inom, novoklasicistickom slohu.

Pre vysokých úradníkov cukrovaru postavili nedaleko cukrovaru dva luxusné bytové domy s garážami, v ktorých bolo pôvodne osem bytov, ale postupnými prestavbami sa ich vnútorná dispozícia celkom zmenila. Zachovaný bol však vonkajší vzhľad domov, ktorý dodnes prezentuje vysokú úroveň a kvalitu tohto bývania.

Pre radových pracovníkov cukrovaru bola vybudovaná celá štvrt radových bytových domov s malými záhradami nazývaná Kasáreň. Byť stálym zamestnancom cukrovaru a ďalších kuffnerovských podnikov znamenalo istú sociálnu úroveň a aj bývanie v Kasárni bolo na ten čas nadštandardné.

Robotnícky hotel bol určený pre sezónnych pracovníkov a svojim obyvateľom poskytoval nielen ubytovanie, ale aj servis ako varenie a pranie. Na budove bola v níke umiestnená socha Panny Márie.

*Wollnerov dom, hotel, reštaurácia,
distribúcia potravín*

Ďalšie významné budovy

Oproti cukrovaru si rodina úspešných podnikateľov Wollnerovcov na konci 19. storočia vybudovala veľký objekt, v ktorom bol hostinec, hotel, firma, ktorá sa zaoberala distribúciou luxusných potravín a nápojov. Otec Dávid Wollner a po ňom jeho syn Gejza boli predsedami diószegskej židovskej náboženskej obce.

V parku pri kaštieli sa nachádza baroková sýpka z 18. storočia, ktorú cukrovar využíval ako sklad. Aby nenarušovala ráz anglického parku, bola za obrastená popínavými rastlinami. Stavba nedávno prešla čiastočnou rekonštrukciou a v budúcnosti tu chce mesto vybudovať komunitné centrum.

Dominantou hlavnej ulice je budova rímsko-katolíckej ľudovej školy z roku 1909, ktorej vybudovanie Kuffnerovci výrazne podporili. Stavbu realizoval staviteľ Jozef Halzl zo Senca.

Oproti rímsko-katolíckemu kostolu postavili v roku 1907 prvú materskú školu, ktorej staviteľom bol Ján Tomaschek a jej výstavbu podporila predovšetkým grófka von Firmian.

Práve grófka podporovala aj aktivity rímsko-katolíckeho kostola a venovala kostolu sochu svojej patrónky Panny Márie, ktorá dodnes zdobí jeho priečelie.

Židovský cintorín

Hoci v židovskom cintoríne v Diószegu nebol pochovaný žiadny príslušník Kuffnerovskej rodiny, práve Kuffnerovci sa zásadne zaslúžili o vznik Židovskej náboženskej obce v Diószegu. Až s výstavbou a fungovaním cukrovaru prišli totiž do Diószegu, kde dovtedy žili Židia iba vynímocne, židovskí odborníci aj so svojimi rodinami.

Až do doby pred II. svetovou vojnou bola židovská menšina veľmi dôležitá pre rozvoj obce, nakoľko jej príslušníci

Rómsk. kat. mňáčkola. — Ríms. kat. škola. — Róms. kath. S.

Rímsko-katolícka škola, založená 1909

Materská škola založená v roku 1907

Rímsko-katolícky kostol na pohľadnici z roku 1914

boli podstatne vzdelanejší ako pôvodní obyvatelia a zastávali v cukrovaru, ale aj mimo cukrovaru, významné posty.

V cintoríne bolo pochovaných viac ako sto Židov, z ktorých sa podarilo identifikovať 91 mien. Texty na náhrobkoch sú dvojjazyčné, hebrejské a nemecké, kým maďarčina sa tu uplatňovala v menšej miere.

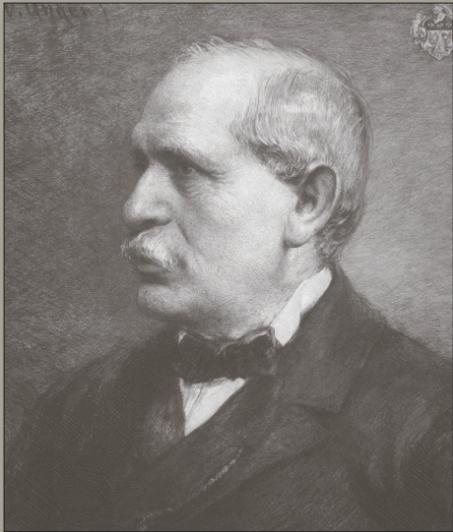
V roku 1944 bolo 124 Židov z Diószegu deportovaných do koncentračného tábora Auschwitz-Birkenau a 99 z nich sa stalo obeťami holokaustu. Ich mená sú uvedené na pomníku obetí holokaustu v židovskom cintoríne.

Židovský cintorín, 2012

VÍDEŇ

Ignaz Edler von Kuffner
1822 – 1882

KUFFNEROVSKÁ VÍDEN

Ignaz Edler von Kuffner

Zakladatel starší vídeňské větve se narodil v Břeclavi v roce 1822. Po předčasné smrti svého otce otce Karla v roce 1835 přerušil své vzdělání, aby mohl pracovat v rodinných podnicích.

V roce 1849 došlo v důsledku revolučních událostí k možnosti volného pohybu židovského obyvatelstva a této situace Ignaz Kuffner využil. Vypověděl nájem lichtenštejnského pivovaru v Břeclavi a se svou ženou a rodinou bratrancem **Jakoba** se odstěhoval na vídeňské předměstí Hernals. V roce 1850 koupili bratranci menší pivovar v sousední obci Ottakring. Od této doby až do roku 1938 byl současný 16. vídeňský okres domovem i hospodářsko-spoločenskou základnou starší vídeňské kuffnerovské linie.

V roce 1856 oba podnikatelé koupili další pivovar, a to v Oberdöblingu (dnes 19.

vídeňský okres), kam se Jacob s rodinou odstěhoval a založil tam mladší vídeňskou kuffnerovskou větev. Jejich pobyt zde ukončil anšlus Rakouska a nacifikace země.

Kuffnerové během několika desetiletí z ottakringského pivovaru vybudovali věhlasný a velmi výnosný podnik. Nezapomínali však ani na otázky sociální a společenské.

Zejména **Ignaz Kuffner** proslul výrazným sociálním cítěním a zájmem o postavení nemajetných vrstev společnosti. Nechal postavit špitál, finančně se podílel na rozvoji obecní infrastruktury a v této politice pokračoval i po svém zvolení starostou Ottakringu v roce 1869. Za úřadování v této funkci se zřekl svého starostovského platu ve výši 600 zlatých ročně, přidal dalších 1 000 zlatých a založil **Nadaci starosty Kuffnera**.

Svým dělníkům nabídl vlastní tovární

Pivovarský dvůr v Ottakringu
a logo pivovaru

jídelnu, ve které ze svého platil energie a kuchaře, vybavil školní knihovnu, rozdělil deputátní dřevo nejpotřebnějším, v neposlední řadě věnoval velkou finanční částku na podporu židovské víry a mimo jiné daroval pozemek pro stavbu první synagogy v Ottakringu.

Roku 1878 byl tento dobrdinec chudých, jak býval nazýván, povyšen císařem Františkem Josefem I. do šlechtického stavu.

O sepeřtí s rodným městem i o vědomí, kde jsou kořeny jeho rodiny, svědčí jeho přání být pohřben na břeclavském židovském hřbitově. Zemřel 23. 3. 1882 a poslední spočinutí nalezl v honosné novorenesanční hrobce v severovýchodním rohu areálu.

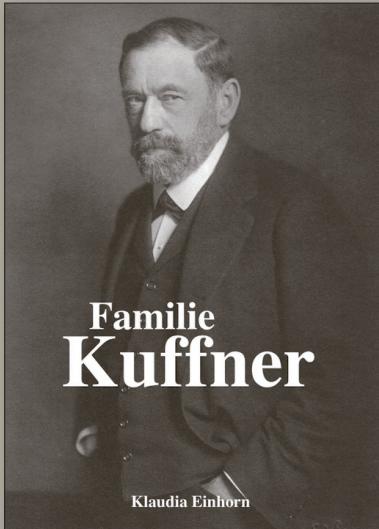
Dnešní podoba jedné z nej hodnotnějších sepulkrálních židovských staveb historizmu druhé poloviny 19. století pochází z roku 1899. Jedná se o stavbu obdélníkového půdorysu

na odstupňovaném soklu, která je v průčelí široce otevřena půlkruhovým obloukem. Oblouk nese dvojice pilastrů. Hlavní štít je lemován vegetabilním plastickým pásem a ukončen nástavcem ve tvaru náhrobní stély, která má na vrcholu čtyřboký pilíř nesoucí šesticípou hvězdu. Náročná rekonstrukce, ukončená v roce 2019, vrátila objektu jeho lesk a doplnila jej replikami původních ozdobných prvků, které se „ztratily“ v uplynulých desetiletích.

Vnitřní prostor hrobky je zaklenut valenovou klenbou s plastickým žebrováním. Osově je umístěn vlastní náhrobek. Náhrobek je přístupný pěti stupni a má postranní křídla. Celou architekturu završuje volutový nástavec půlkruhově zakončený a spočívající na konzolové rímsce. Plocha nástavce je bohatě plasticky zdobená s erbem uprostřed. Vnitřní plochu náhrobku tvoří mramorová deska s hebrejským nápisem

Restaurovaná hrobka Ignaze Kuffnera na židovském hřbitově v Břeclavi

Moritz Edler von Kuffner, 1854–1939,
na titulní straně knihy Klaudie Einhorn

a pod ním německým textem: *Ignaz / Edler von Kuffner / Ehrenbürger u. gew. Bürgemeister / von Ottakring / geb. in Lundenburg 22. April 1822 / gest. in Ottakring 23. März 1882 // a doplněn kartuší s kruhovým reliéfem znázorňujícím Ignaze Kuffnera. Právě tento vnitřní prostor tvořil první podobu náhrobku, o čemž svědčí akvarel významného rakouského malíře a krajináře Rudolfa von Alta z roku 1884.*

Osobní život a potomci

První sňatek uzavěl Ignaz se svojí sestřenici **Fanny Kuffner** (1830–1851), dcerou strýce **Simona Kuffnera**.

Po její smrti se oženil s **Rosalíí Spitzer** (přavděpodobně 1826–1899). Z tohoto manželství se dvě děti dožily dospělého věku. V rodinné politice pokračoval jeho syn **Moritz Edler von Kuffner** (1854–5. 3. 1939), poslední starosta samostatného Ottakringu.

Akcie kuffnerovského pivovaru

Moritz Edler von Kuffner

Moritz se kromě vedení podniku a filantropi věnoval i filozofii, výtvarnému umění, proslul jako propagátor rakouského alpinismu a zapálený amatérský astronom. V jeho městském paláci naproti pivovaru Ottakringer, reprezentativním sídle rodiny Kuffnerů postaveném v historizujícím slohu konce 19. století, se při četných společenských večírcích setkávali představitelé

Pivovar v Ottakringu

Moritz Nathan Oppenheim
s manželkou Katharinou, roz. Kuffner

nejvyšší vídeňské politické a intelektuální vrstvy. Za jeho nejtrvalejší odkaz městu Vídni lze považovat dodnes existující Kuffnerovo observatórium, první soukromou hvězdárnou v monarchii. Od začátku ji vedli významní vědci a několikrát držela světový primát ve vybavení astronomické obсерvatoře. Činná je i švýcarská stipendijní nadace Moritze a Ely Kuffnerových, založená v roce 1960 jejich nejmladším synem Stefanem.

Situace v Rakousku donutila Moritze Kuffnera k nevýhodnému prodeji svého podnikatelského impéria a následně s rodinou odjíždí v srpnu 1938 přes Československo do švýcarského Curychu, kde o rok později umírá.

Nástup nacismu zavinil i předčasný odchod ze života jeho sestry **Kathariny Kuffner** (1862–1933). Také ona pokračovala v charitativní a společensky angažované práci svého otce.

Kromě toho byla i vynikající klavíristkou, žačkou Clary Schumann, manželkou významného hudebního skladatele Roberta Schumanna. Po sňatku s velkoobchodníkem s drahými kameny Moritzem Nathanem Oppenheimem z německého Frankfurta nad Mohanem opustila rodnou Vídeň a v roce 1933 s nástupem Hitlera k moci oba manželé spáchali sebevraždu. Jejich syn Paul Oppenheim (1885–1977) se stal známým vědcem v oblasti chemie a filozofie.

Stefan Kuffner

Reklama na „Lager Bier“, kuffnerovský ležák

Ignatz Kuffner (1892 – 1938), nejstarší syn **Moritze a Elsy Kuffnerových**, pracoval i s mladšími bratry v rodinném pivovaru. Měl na starosti technické záležitosti a působil také jako viceprezident akciové společnosti lihovaru a továrny na kvasnice v Záhřebu. S manželkou Helene Dreyfus (1902 – 1976), dcerou a dědičkou významného švýcarského bankéře, měli jediné dítě, dceru **Veru** (1928 – 2014). Jejími potomky ve Spojených státech amerických pokračuje starší linie vídeňských Kuffnerů.

Mladšími bratry Ignatze byla dvojčata **Johann Jacob** (1894 – 1973) a **Stefan** (1894 – 1976).

Johann, absolvent vídeňské Vysoké školy zemědělské, se záhy po ukončení studií zapojil do rodinných obchodů. V roce 1938 spolu s rodinou opustil Rakousko a usadil se v Paříži. Po porážce Francie odjel do USA a poté žil ve Švýcarsku. Po válce se věnoval své

největší vášni, kterou byl balet. Systématickým fotografováním jednotlivých představení vytvořil cennou sbírku, kterou později daroval Veřejné knihovně v New Yorku.

Jeho dvojče Stefan řídil obchodní oddělení ottakringského pivovaru, byl správním radou akciové společnosti **Ignatz Kuffner & Jacob Kuffner** a členem vedení akciové společnosti lihovaru a továrny na kvasnice v Záhřebu. Po nečekané smrti nejstaršího bratra Ignatze, počátkem roku 1938 přebral, i když jen na krátko, správu pivovaru Ottakringer. Pouhý den po anšlusu Rakouska, 13. 3. 1938, se jednotky SA pokusily pivovar jako čistě židovský majetek obsadit.

Kuffnerové proto do čela podniku jmenovali svého „árijského“ spolupracovníka dr. Karla Schneidera, který v pivovaru dlouhodobě řídil chemickou laboratoř. Zanedlouho, s ohledem

Rodina Moritze Kuffnera

Wilhelm Kuffner, 1846–1923

na zhoršující se situaci, prodali pivovar za 14 000 000 šilinků Gustavu Harmerovi, lihovarníkovi ze Spillern u Stocerau. Tím se ji podařilo zabránit konfiskaci podniku a zajistili prostředky pro život v emigraci.

Po II. světové válce to byl právě Stefan, kdo vedl restituční spory o zabavené nemovitosti a mimořádně cenné umělecké předměty.

Vedle úspěšné podnikatelské činnosti se vídeňští Kuffnerové věnovali také filantropii, mecenášství a sběratelství umění. To platí jak pro starší vídeňskou linii, tak i pro mladší.

Tu založil syn břeclavského **David Kuffnera Jacob Kuffner** (1817–1891). Jako starší bratr Hermanna Hirsche stále udržoval obchodní a rodinné kontakty s rodinou v Břeclavi, ale těžiště jeho podnikání již bylo ve Vídni. Přebral řízení pivovaru v Döblingu, který se stal velmi prosperujícím. Z manželství s **Nanette Hamburger** (1820–1905), dcerou významného židovského podnikatele z Prostějova, měl celkem devět dětí. Vedle dcer to byli dva synové, **Wilhelm** a **Karl**.

Starší syn Wilhelm (1846–1923) se zapojil do vedení rodinného pivovaru a po sňatku s **Camillou**, dcerou Davida rytíře Kuhnera, se tento manželský pár stal významným filantropickým a sběratelským pojmem Vídni první čtvrtiny 20. století.

V letech 1905–1908 si v Döblingu vystavěli velkolepé rodinné sídlo v historizujícím stylu, kam posléze soustředili

Marianne Kuffner, 1880–1942 ›
Hedviga Kuffner, 1800–1943 «

Kuffnerovská vila v Döblingu

Kuffnerovská vila v Ottakringu

cenné vybavení domu a velkolepou uměleckou sbírku. To vše však bylo vdově Camille a jejím třem dcerám zabaveno nacistickým režimem v září 1938. Dcery **Hedwiga** (1880–1943) a **Marianne** (1888–1942) nepřežily II. světovou válku. Přes francouzský internační tábor v Drancy vedla jejich poslední cesta do koncentračního tábora Auschwitz-Birkenau.

Mladším Jacobovým synem **Karlem, baronem z Diószegu** (1847–1924) se začaly psát dějiny kuffnerovského Diószege/Sládkovičova, kde rodina dosahuje nejvyššího společenského postavení.

Reklama na vídeňské kvasnice

KUFFNEROVSKÉ OBSERVATÓRIO

Moriz Kuffner, priemyselník, majiteľ pivovaru Ottakringer a nadšený amatérsky astronóm, založil v roku 1883 na podnet Norberta Herzia prvé súkromné observatórium.

Prvým zariadením observatória boli meridiánový kruh a astrofyzikálny refraktor. Norbert Herz, ktorý bol riaditeľom observatória v rokoch 1886 – 1891, pracoval na ambicioznych projektoch.

Druhým riaditeľom bol Leo de Ball, ktorý získal hvezdární medzinárodnú reputáciu. Observatórium bolo rozšírené a boli v ňom inštalované nové prístroje, ako je najväčší heliometer na svete a vertikálna kružnica.

V observatóriu pôsobil aj významný astrofyzik Karl Schwarzschild a to v rokoch 1896 – 1899.

Počas I. svetovej vojny a v medzivojniovom období zostało observatórium zatvorené a to až do roku 1928.

Moriz Kuffner napokon po vojne prenechal

observatórium rakúskej Akadémii vied na výskumné účely, ale tá začiatkom roku 1933 od zmluvy odstúpila a observatórium opäť patrilo do starostlivosti Kuffnera.

Po nástupe fašizmu Kuffnerovci predali pivovar a museli emigrovať do Švajčiarska, kde Moriz v marci 1939 v Zürichu zomrel. Hvezdáreň bola vyvlastnená národnými socialistami a využívaná na straničke účely.

Po vojne dostala nový účel a v roku 1947 bola otvorená ako Ústav ľudovej výchovy. Vedenie novozaloženej verejnej hvezdárne prevzal Walter Jaschek.

V roku 1950 bola hvezdáreň v reštitúcii vrátená rodine Kuffnerovcov, ktorí ju predali stavebnému družstvu. Centrum vzdelávania dospelých potom prevádzkovalo hvezdáreň až do roku 1982.

Novozaložené združenie **Freunde der Kuffner-Observatory** potom prevádz-

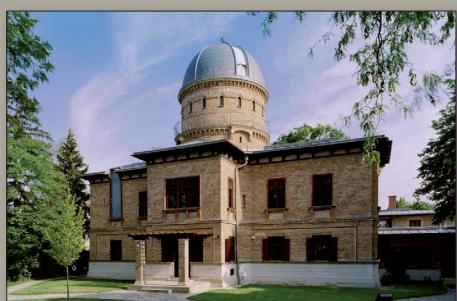

Unikátne technické vybavenie observatória

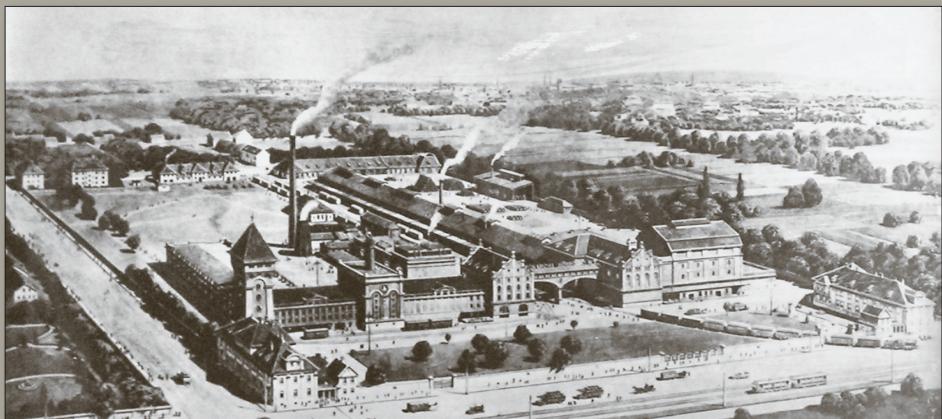
kovalo hvezdáreň na dobrovoľnej báze v rokoch 1982–1995.

V roku 1987 hvezdáreň kúpilo mesto Viedeň a v rokoch 1989–1995 bolo observatórium zrekonštruované a rozšírené. Reštaurovanie astronomických prístrojov začalo v roku 1993. Na jeseň roku 1995 sa začala prevádzka so zamestnancami na plný úvazok a novou koncepciou riadenia.

V septembri 2002 sa observatórium dočasné pod spoločnú správu s Zeissovým planetáriom mesta Viedeň a observatóriom Urania. V septembri 2002 bola ukončená rekonštrukcia a hvezdáreň každú noc slúži vedcom, študentom i amatérskym astronómom. Pracovníci observatória organizujú zaujímavé edukačné podujatia a so člou tak šíria odkaz jeho zakladateľa.

Budova observatória po rekonštrukcii

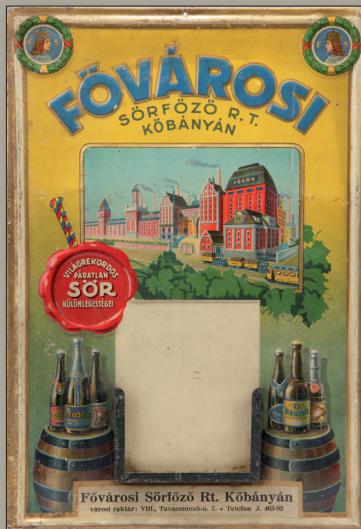

BUDAPEST

Reklamné etikety a tabule pivovaru

FŐVÁROSI SÖRFŐZŐ KŐBÁNYÁN

Kuffnerovci mali s výrobou piva bohaté skúsenosti a tak sa rozhodli rozčeríť vody pivného kartelu v Budapešti. V prvých dekádach 20. storočia bolo totiž 70 % výroby piva v Uhorsku koncentrovaných do Budapešti, do časti Kőbánya, kde bolo doslova Eldorádo pivovarov. Dôvodom boli obrovské podzemné priestory, ktoré vznikli po ťažbe kameňa, v ktorých skladovali pivo z viacerých pivovarov a ich konštantná teplota bola ideálna aj na zretie piva.

Dňa 1. 5. 1912 bola v Budapešti zaregistrovaná akciová spoločnosť **Fővárosi sörfőző részvénytársaság Kőbányán**, **Hauptstädtische Bierbrauerei Aktiengesellschaft in Steinbruch**, ktorej zakladateľmi boli **Karl, Wilhelm a Moritz Kuffnerovci**. Medzi akcionármu bola i Hazai bank a so základným kapitáлом 6 000 000 korún okamžite začali s výstavbou pivovaru, ktorého plánovaná kapacita výroby bola 150 000 hl ročne.

Autorom projektu bol nemecký architekt Albert Zimmermann z Freiburgu, ktorý bol projektantom aj pivovaru vo švajčiarskom Rheinfeldene.

Ozdobné keramické prvky, glazovanú strešnú krytinu a mozaiky na stavbu budapeštianskeho pivovaru dodala svetoznáma firma Zsolnay. Tehy na výstavbu získali kúpou tehelne Lechner Rákosi Tégagyár Rt. aj s obrovskou zásobou tehál.

Za necelý rok zvládli stavbu i montáž technológie a hned' aj začali so skúšobným varením. Prvýkrát si štrngli na štátny sviatok 15. 3. 1914.

Počiatočné náklady však prekročili rozpočet, preto bolo potrebné navýšiť základné imanie o 2 000 000 korún a vydať dlhopisy za ďalšie 2 000 000 korún.

Deň „D“ bol naplánovaný na 28. 6. 1914, v médiách bežala masívna reklama, vydali sa pamätné mince s ochranou známkou, portrétom kráľa Matyáša

Dobové reklamné inzeráty

Priečelie pivovaru s imponantným vstupom, 2020

Korvína, spravodlivého rytiera v zbroji na koni. Všetko bolo dokonale pripravené, ale...

História si tento deň pamäta ako deň, keď v Sarajeve spáchali atentát na Františka Ferdinanda d'Este. V tento deň skončil „starý svet“ a začala sa zákonom posvätená krádež a vraždenie v mene „všeobecného blaha“.

Vo vedení firmy si rodina Kuffnerovcov diskrétnie držala vplyv a medzi akcionárimi sa objavili aj známe mená ako napríklad Jakub Brichta, diósegský riaditeľ cukrovaru alebo známy budapeštiansky reštaurátor Károly Gundel.

Základnú surovinnu dostávali z Diószegu – sladovnícky jačmeň, ktorý dlhé roky šľachtili na základe potrieb Ottakringu. Uhlie dodávali bane, ktoré zásobovali aj kuffnerovské cukrovary v Diószegu a Trenčianskej Tepľej, samozrejme s výraznou množstevnou zľavou. Fláše sa vyrábali v Salgótarjáne na modernej

poloautomatickej linke. Rozvoz piva zabezpečovali nákladné autá Saurer od firmy Kann a Heller. Pivovar bol najefektívnejší v kategórii vynaložené náklady a dosiahnutý zisk a ihneď po začatí výroby zlomil ceny piva.

Budapeštiansky pivný kartel to nezvládal a snažil sa novú firmu dostať dovnútra kartelu, ale neúspešne, hoci mal veľmi silných členov – Első magyar részvény-sörfőzde, Kőbányai polgári sörfőző rt., Dreher Antal sörfőzdei rt. a Häggemannacher kőbányai és budafoki sörgyárok rt. Napokon došlo k čiastočnej dohode s tým, že nový pivovar mal voľnú ruku v tvorbe cien fľaškového piva.

Prvá svetová vojna kruto zasiahla aj tento segment trhu. Štangasti odrazu bojovali v zákopoch a ľudia, ktorí zostali doma, nemali peniaze. Celková výroba piva v Uhorsku klesla z pôvodných 3 000 000 hl v roku 1914 na jednu sedminu, niekoľko pivovarov skrachovalo,

Kancelárska budova, 2020

Dnešný stav interiéru pivovaru, 2020

poprípade prešli fúziou. Kuffnerovský pivovar však odolal a napriek ťažkým vojnovým rokom čoskoro generoval zisky. Pivovarníkom sa podarilo presvedčiť armádu, aby pivo bolo základnou súčasťou vojenského proviantu a armáda nahradila 0,75 l vína 0,5 l piva na jedného vojaka.

Pivovar vyrábal aj špeciality ako sladové šampanské, liečivé výživové pivo, či sezónne pivá a vzhľadom na pohnutú dobu predávali aj Pivo hrdinov.

Pivovar so cťou prežil aj svetovú krízu, ale predvojnové židovské zákony definitívne spečatili osud Kuffnerovcov a aj ostatných židovských akcionárov pivovaru. Na „neodolateľnú“ ponuku firmy Dreher, predali svoje akcie v pivovare, samozrejme hlubo pod cenu.

Moric Kuffner v roku 1938 povedal: „Boli sme jedinou neárijskou spoločnosťou v pivovarníckom priemysle a boli sme závislí výlučne od príazne širokej

verejnosti. Ihneď po prevrate bolo jasné, že nie je možné, aby pôvodní majitelia pokračovali v prevádzke bez toho, aby tým podniku nespôsobili rozsiahle škody.“

Po II. svetovej vojne bol aj pivovar Dreher znárodnený a budova kuffnerovského pivovaru prešla do majetku konzervárne Globus, ktorá tu fungovala ešte aj po jej privatizácii do roku 2009. Momenálne sú v budovách bývalého pivovaru sklady, kancelárie, paintballové ihrisko a vďačné útočisko urbexu.

Nadšenci historického budapeštianskeho industriálu i oficiálni štátni pamiatkari s obavami sledujú postupnú degradáciu areálu a spoliehajú sa na mimoriadnu kvalitu kuffnerovských stavieb, ktorá je jediným faktorom, ktorý dodnes mnohé z nich drží pri živote.

ZÁVER

Konferencia s názvom ***Kuffnerovci, podnikatelia, mecenáši, vizionári*** sa v Sládkovičove konala v dňoch 12. a 13. 9. 2023 a bola prvou platformou, na ktorej bola komplexne prezentovaná história tohto mimoriadne úspešného rodu židovských podnikateľov.

V prvej časti konferencie organizátori pripravili pre účastníkov konferovanú prehliadku pamiatok, ktoré Kuffnerovci vybudovali v Diószegu/Sládkovičove. Uчастníci navštívili areál cukrovaru, ďalšie významné budovy a dozvedeli sa informácie nielen o ich histórii, ale aj o plánoch do budúcnosti, ako je vybudovanie komunitného centra v barokovej sýpke v parku a múzea slovenského cukrovarníctva, ktoré by malo sídlíť v cukrovarskom sklade náhradných dielov.

Na konferencii odznelo sedem odborných prednášok, ktoré zhrnuli história všetkých troch vetiev rodiny, ktoré pôsobili v Břeclavi, Viedni i Diószegu a ich

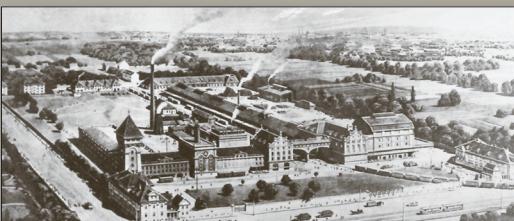
spoločné aktivity v Budapešti. Prednášky priblížili účastníkom jednotlivých členov rodiny a poskytli im pohľad do všetkých ich potravinárskych podnikov, do hospodárskych dvorov, ale aj do ich výl, palácov, kaštieľov i hrobiek.

Prednášajúci zmapovali obdivuhodné úspechy Kuffnerovcov v podnikateľskej i vedeckej sfére, ale aj ich lásku k umeniu, zberateľstvu, mimoriadne sociálne cítenie a charitatívne aktivity.

Potvrdilo sa, že Kuffnerovci boli vynikajúci podnikatelia a veľkorysi mecenáši, ale bohužiaľ, ako vizionári na konci svojej éry sklamali, lebo nikto z nich nedokázal predpovedať hrôzy II. svetovej vojny.

Viacerým Kuffnerovcom sa sice podarilo zachrániť si emigráciou životy a zlomky svojho bohatstva, ale nikto z nich, ani ich potomkov, už nezopakoval úspechy, ktoré táto súdržná židovská rodina dokázala v zlatých časoch voľného kapitalizmu.

KUFFNEROVCI, DODNIKATELIA, MECENÁŠI, VIZIONÁRI

Zborník prednášok konferencie
**Na večnú pamäť, Kuffnerovci
na Morave a na Slovensku**

INTERREG V-A
SLOVENSKÁ REPUBLIKA
ČESKÁ REPUBLIKA

Interreg V-A SK-CZ 2014–2020
Projekt spolufinancovaný z Európskeho fondu
regionálneho rozvoja „Spoločne bez hraníc“

PROJEKT INTERREG

Projekt **Na věčnou paměť, Kuffnerovci na Moravě a na Slovensku** podporil program Interreg V-A SK–CZ 2014–2020 a je spolufinancovaný z Európskeho fondu regionálneho rozvoja. „Spoločne bez hraníc“.

Koncept projektu vytváří kontinuitu, která se prolíná věky a zosobňuje odkaz generací, které vytvářely ducha daného místa. V tomto aspektu je možné charakterizovat odkaz rodu Kuffnerových, dynastie židovských obchodníků a filantropů, kteří vybudovali jedinečné kulturně-historické jádro měst Břeclav a Diósgyőr, dnes Sládkovičovo, což dodnes tvoří nejcennější architektonické bohatství obou partnerských měst.

Cílovými skupinami projektu jsou občané partnerských měst, občané příhraničí a návštěvníci ze zahraničí. Takto strukturovaná cílová skupina zajistí trvalé využití podporované infrastruktury.

Obřadní síň v Břeclavi, významná architektonická památka, bude využívána jako síň porozumění pro různé aktivity, koncerty, představení a sloužit bude zároveň i jako expozice významné sakrální architektury.

Park ve Sládkovičově bude po revitalizaci sloužit, kromě odpočinkové zóny, i jako prostor pro pořádání společenských, kulturních a komunitních aktivit.

Akce ve zrekonstruované infrastruktuře se na bázi směnných aktivit mezi partnery budou realizovat společně. Společně je plánována i propagace a využití „Za odkazem Kuffnerových“.

Výsledek činnosti partnerských měst bude mít pozitivní dopad pro oba regiony a očekává se, že vybudovaná infrastruktura bude využívána celoročně.

V rámci projektu byla v Sládkovičově realizovaná konference *Kuffnerovci podnikatelé, mecenáši a vizionáři*, které výstupem je tento zborník.

TIRÁŽ

Zborník prednášok konferencie
**Kuffnerovci, podnikatelia,
mecenáši, vizionári**
Sládkovičovo, 2023

vydal – PLATOON, s. r. o.
editor – Eva Sudová
ISBN – 978-80-974672-0-3
EAN – 9788097467203
náklad – 500 ks
tlač – Kasico, a. s.

autori – Alena Káňová, Eva Sudová,
Alexandra Ondová, Peter Buday
a Lóránt Talamon

9 788097 467203 >